

Znamenný rospev – 1. hlas

ruténskej redakcie

Katalóg normatívnych popevkov

Materiál pre systematické spracovanie popevkov 1. hlasu z **ruténskych irmologionov** (RI):¹

- Irmosy:**
- Vskr – Nedel'a (*kánon vzkriesenia*)
 - St. – stĺpové irmosy (oktoich cez všedné dni)
 - Px – paschálny kánon (irmosy aj tropáre)
 - Kp – katavasie Poklony sv. krížu (podľa paschálnych irmosov)
 - Tm – Tomášova nedel'a
 - Vd – Uvedenie presv. Bohorodičky do chrámu (21.11.)
 - Rd, iRd – Narodenie Pána (25.12.), kánon hlavný a iambický
 - Usp – Zosnutie presv. Bohorodičky (15.8.), prvý kánon
- Stichiry:**
- sIt– všeobecný iteratívny nápev (nepresne *samohlasen*)
 - sD1, sD2– „naslávné“ stichiry Bohorodičke (večiereň na nedel'u)
 - pNC – samopodoben *Nebésnych činov rádovanie*
 - pOD – samopodoben *Ó dívnoje čúdo*
 - pPM – samopodoben *Prechváľniži múčenicu*
 - sSSD – stichiry na *Hospodi vozzvách* večierne sviatku sv. Päťdesiatnice
- Anast., Apost., Alfabet, Anat. – stichiry nedel'nej večierne a utierne²
- Iné:**
- Step– stupňové antifóny (*Stepenna*) na nedel'nej utierni
 - Prok– *prokimeny, Alliluia, Boh Hospód'*
 - SA4– 4. antifóna na utierni Strastí
 - eRd– exapostilarion sviatkov Narodenia Pána a Bohozjavenia

Za normatívne popevky 1. hlasu považujeme také formuly, ktoré sa v našej databáze spevov 1. hlasu vyskytujú aspoň dvakrát a majú znaky určitej stability, alebo sú uvedené v niektorom zo známych kokizníkov. Melodické vety bez ďalších výskytov a jednorazové výpožičky popevkov z iných hlasov sa nedajú považovať za normatívne stavebné kamene 1. hlasu, v záujme prehľadnosti ich preto neuvádzame.

Venujeme sa predovšetkým štandardným tvarom formúl podľa RI (=ruténskych irmologionov). Miestami pre porovnanie uvádzame ruský variant popevkov. Samozrejmosťou sú strednobyzantské paralely z gréckych prameňov, na ktorých demonštrujeme kontinuitu a vývoj znamenného rospevu. Popevkami 1. hlasu v prostopení sa zaoberáme v osobitnom dokumente.

¹ Z kontextu je zrejmé, že ide o spevy 1. hlasu, preto v siglách neuvádzame príslušnosť k hlasu.

² Tieto stichiry sa v ruténskej tradícii spievajú na jednoduchý iteratívny nápev. Podľa ruských neumov a SI je však možné zrekonštruovať ich vlastnú znamennú melódiu v „ruténskom štýle“.

Stupnica:

Piesne 1. hlasu ZR sa v RI zapisujú spravidla bez predznamenaní v dvoch výškových úrovniach vzdialených kvartu.³ Ruské prepisy uprednostňujú vyšší zápis; v našich kritických prepisoch sme (až na jednotlivé sporné prípady) používali jednotne nižší zápis, ktoré je v nasledovnom vzťahu k tónom byzantskej stupnice:

Hoci podľa irmologionov je stupnica pevne daná, vzhľadom na byzantské paralely a niektoré zvláštnosti v predznamenaniach je možné uvažovať aspoň v niektorých situáciách o tóne *h* miesto *b*, o zníženom *E^b* pri klesajúcej melódii alebo zvýšenom *F[#]* v údolnej pozícii. Týmto otázkam sa venujeme podrobnejšie v osobitnom dokumente o modálnych charakteristikách 1. hlasu.

Byzantské paralely pre jednoduchosť prepisujeme bez predznamenania, podľa teórie by však bolo správnejšie písať ich s predznamenaním

Poznámka: V zápise melódie sú nepovinné (variantne prítomné) noty označené slabšie (napr. sivou). Byzantským ekvivalentom znamenných popevkov dávame v záujme prehľadnosti rovnaký názov s „predložkou“ #. Dĺžku nôt v byzantských paralelách určujeme podľa našich vlastných hypotéz, ktoré sú pri skupinách nôt nad jednou slabikou odlišné od starej konvencie MMB. Správnosť našej hypotézy je bez záruk, avšak nesprávnosť starej konvencie MMB je istá.

Použité pramene:

Ruténske: zoznam je uvedený na začiatku dokumentov s kritickým prepisom

Ruské: Ch – Irmologion, Chilandar ms. 108

No – Novgorodský fragment z 12. stor., Moskva – Tipograf. ms. 150

S4** – rukopisy hlavnej knižnice Trojicko-Sergievskej Lavry

Grécke: L, La – Athos, Lavra B 32, Γ 9

S, Sa, Sb – Jerusalem, Saba no. 83, 599, 617

O – Paris, Coislin no. 220, rané 12. stor. (nediastematický)

G, Ga – Grottaferrata E.γ.II, III

H – Athos, Iviron no. 470

Ku, Ku2, Ku3 – rkp. prepísané z Kukulových autografov, Sinai 1256-8

Y – Cambridge, Trinity College, no. 1165

Obsah spomenutých gréckych rukopisov a rukopisov Ch, No je k dispozícii v transkripciách Monumenta Musicae Byzantinae (A. Ayoutanti, *Hymns of the irmologium I*; M. M. Velimirović, *Byzantine elements in early slavic chant*).

³ Vzhľadom na relatívny charakter stupnice je tento rozdiel iba formálny.

Trieda V-I

V-I-*ala* – Rafatka malá

⇒ *Rafatka malá* (Rd 7, st. 7/75, Px 4) je zriedkavý popevok a melodicky ide o zjednodušenie plnej *rafatky*.

16.-17. stor.

RI

var. I229

⇐ / ⇔ *Rafatka malá* má v starších prameňoch plnú kadenciu, chýba jej však nástupný vrchol.

S407, Ch, No

Y

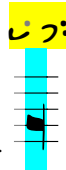
H

Triedy V-II, V-II⁺, S-II

V-II⁺-G/a – Predsadenie

⇒ **Predsadenie** v jednoduchšom tvare (a) sa v 1. hlase nachádza iba v dvoch kánonoch Px (3,5,6) a Vskr (4,5), a to na začiatku irmosov. O niečo zložitejšia melódia (b), ktorú tvorí motív prístupky *vyplavky*, sa nachádza v st. 7/71, 8/87, 9/101, Step 1b.

a) S408 ㄗ ㄗ ㄗ ㄗ ::
 16.-17. stor. ㄗ ㄗ ㄗ ㄗ :: var. ㄗ ㄗ ::

RI var.

b) 16.-17. stor. ㄗ+ ㄗ+ ㄗ+ ㄗ+ ::
 ㄗ+ ㄗ+ ㄗ+ ㄗ+ ::
 ㄗ ㄗ ㄗ ㄗ ::

RI

⇐ / ⇔ **Predsadenie** typu a) má jednoznačne dané paralely v strednobyzantských rukopisoch. Na úrovni neumov sú presvedčivým pravzorom znamenného popevku.

S407, Ch,No ㄗ ㄗ ㄗ ㄗ = var. ㄗ

O ㄗ ㄗ ㄗ ㄗ = ㄗ

H

Typu b) naopak, pre nedostatok a nejednotnosť paralel, len ťažko vieme určiť presvedčivý pravzor. Uvádame len jeho približnú rekonštrukciu.

S407, Ch,No ㄗ ㄗ ㄗ ㄗ =

W ㄗ ㄗ ㄗ ㄗ

O ㄗ ㄗ ㄗ ㄗ

H

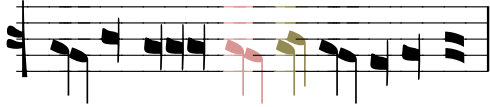
V-II⁺ - a/a – Rymza/ ريمزا

⇒ **Rymza (prehyb)** je popevok spoločný 1., 4. a 7. hlasu⁴ a stojí⁵ na začiatku piesní alebo ich menších logických celkov. V 1. hlase má spravidla iba 1-slabičnú či žiadnu deklamáciu. Často sa melódiou *rymzy* interpretuje *rafatka* a naopak.

A U R S* C

S408

16.-17. stor. var.

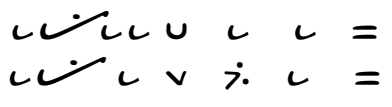
RI

SI

Px 6:

Rymza má v ZR ešte svoj (melodicky zhodný) S-V variant (*rymza stredná*), ktorý je na úrovni neumov príbuzný so *zadevcom*.

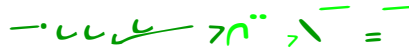
⇐ / ⇔ **Rymza** má v predreformných rukopisoch dva varianty zápisu, ktoré zodpovedajú novej plnej (S*) a skrátenej (S bez *rozvoja*) verzii. Plnej verzii zodpovedajú byzantské formuly s (nejednotnou!) melódiou podobnou ako v ZR. Kratšia verzia je blízka *predsadeniu*.

S407, Ch, No

O/Ga

H

H

Sb (st.5/50)

Sb

O/Ga

H

⁴ V 4. hlase má tento popevok názov *prehyb*. *Rymza* zo 7. hlasu sa v neumoch aj melódii mierne líši.

⁵ st. 4/40, 5/50, 6/63, Vd 3,6, Usp 3,9, Rd 4,6, Tm 3,5, Px 6, Vskr 1,7, pOD.

S-II-a/a – Rutva/Γύτβα

⇒ *Rutva*⁶ je S-variantom *rymzy*. Má však priamy nástup a nulovú deklamáciu. Kadenčný zdvih je rozdrobený.

	A S* C	
S408		var.
16.-17. stor.		var.
RI		var.
SI		

Rutva môže mať aj kratšiu alebo naopak, ťažšiu prístupku:

	S430
	S410
	I229
	VS

⇐ / ⇔ *Rutva* má nemá v predreformných rukopisoch jednoznačnú paralelu. Najbližšími sú nasledovné dve formuly, ktorých neumovému zápisu dobre zodpovedajú byzantské paralely:

S407, No		
O		var.
H		
Y		

⁶ st. 1/10, 3/28, iRd 3, Rd 3,9, Usp 1, SSD 1, Px 6, SA 4e.

S-II-F/a – Vyplavka/ ВЪПЛАВКА

⇒ *Vyplavka*⁷ je o terciu nižším ekvivalentom *rutvy*, od ktorej sa však líši výraznejším nástupom a deklamáciou.

	A	U	S*	C	
S408					
16.-17. stor.					
RI					
SI					
					var.

⇐ / ⇨ *Vyplavka* je popevok s malou frekvenciou výskytu. V ruských predreformných rukopisoch ani v byzantských prameňoch nemá presvedčivú paralelu, či na úrovni neumov alebo melodicky.

S,V-II-c/c – Voznosec/ ВЪЗНОСЕЦЪ

⇒ *Voznosec*⁸ sa v 1. hlase nachádza výlučne v paschálnom kánone. Napriek minimálnym melodickým odlišnostiam rozlišujeme podľa neumového zápisu viaceré varianty, patriace do rôznych tried.

a) S-II-voznosec

	U	S*	C	
S408				
16.-17. stor.				
RI				

⁷ st. 8/84,86, iRd 4,8, sD1, SA4d,e.

⁸ Px 1,3,5,6,9.

b) V-II-voznosec

	U S* C		U S* C
16.-17. stor.		16.-17. stor.	
RI		RI	

c) S-II-voznosec stredný

	U S* C
S408	
16.-17. stor.	
RI	

⇐ / ⇨ *Voznosec* má v predreformných a strednobyzantských rukopisoch paralely, ktoré presne zodpovedajú jednotlivým typom. Paralela k typu a) pripomína *derbicu*, v 1. hlase ide o dve tváre jedného popevku. Paralely k typu b) sú podobné ako pri *podjeme obyčajnom*.

a) S407, Ch, No =
 =

Sa =

b) S407, Ch, No =
 =

H =

=
 =

H =

c)

H =

V-II⁺, S-II-a/c – Podjem/ΠοΔζέΜζ

⇒ *Podjem* má v 1. hlase mnohé varianty so zhodnou melódiou, ale odlišným neumovým zápisom, smerujúcim k hraniciam s viacerými vyššími triedami.

a) V-II⁺-Podjem obyčajný

Základný podjem⁹ je charakteristický záverečným vzostupom melódie na troch slabikách:

A U R S* C

16.-17. stor.

RI

var.

var.

Prístupka *podjemu* môže atakovať v nástupe tón *d*. Vtedy je popevok bez deklamácie:

A U R S* C

16.-17. stor.

RI

var.

var. J002

Rovnako môže byť *podjem* aj bez prístupky (pNC), nazýva sa vtedy *malý*.

16.-17. stor.

RI

b) V-II⁺-Podjem stredný

Stredný podjem (iRd 3) má jadro časti S* vyjadrené ťažkým znakom, takže popevok sa dá považovať za súčasť triedy S-V:

A U R S* C

16.-17. stor.

RI

var.

var.

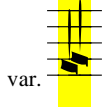
⁹ Usp 9, iRd 1, Vskr 4,7, pNC.

c) S-II-Podjem stredný

Stredný podjem triedy S-II má záverečné stúpanie položené na dvoch slabikách.¹⁰ Je to popevok typický pre 1. hlas a etymologicky už niekedy zasahuje ku kulizmám.

A U R S* C

16.-17. stor.

RI

var.

⇐ / ⇔ Podjem typu a) má v predreformných rukopisoch podobný zápis ako *rymza*. Byzantské paralely sú nejednotné a aj pri konkrétnych popevkoch sa rukopisy rozchádzajú. Môžeme však konštatovať, že na mieste *podjemu* má spravidla aspoň jeden z rukopisov formulu ukončenú vzostupom od *G* alebo *a* ku *c*. Melodicky sa grécke formuly podobajú na znamenný podjem s vyššou prístupkou.

S407, Ch, No

Sa

Sa, Y

H

RI

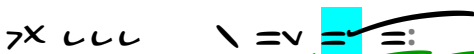

Typ b) je štatisticky nevýznamný, napriek tomu práve v tomto prípade nachádzame obdivuhodne blízku grécku paralelu, bližšiu novému ZR než S407.

S407

Y

¹⁰ st. 1/9, Rd 1, iRd 5, Px 4, Vskr 1,6.

Typ c) je bohato zastúpený a badáme širokú zhodu predreformných neumov s gréckymi paralelami. Melodicky je grécky variant blízky poreformnému.

S407, Ch, No var.

O

H

S407, Ch, No

O

H

S407, Ch, No

O

H

S407

O,Sa

H

RI

S-II-c/c – Podjezd svetlý / Подъездъ свѣтлый

⇒ *Podjezd svetlý* je v 1. hlase zriedkavý popevok.¹¹ Vždy stojí pred *prihlaskou*, dá sa teda považovať za jej iniciálnu formulu.

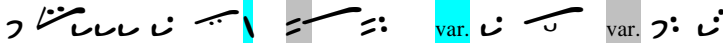
16.-17.stor.

J002 J029

iné RI

16.-17.stor.

RI var.

16.-17.stor.

RI

Na dvoch miestach (pPM, Usp 8) má ťažšie neумы v koncovej časti, avšak výklad týchto neumov je v RI nie veľmi presný.

S410

J002

S410,14

J002

⇐ / ⇨ *Podjezd svetlý* nemá v predreformných rukopisoch jednoznačnú paralelu. V strednobyzantských rukopisoch však na jeho mieste nachádzame popevky ukončené kvartovým skokom *ad*, alebo dvojicou *aa*.

¹¹ st. 4/37, 8/91, iRd 7, Rd 8, Usp 8, pPM.

S407, Ch, No

O

H

V spornom irmose Usp 8, kde ruské neумы neladia s ruténskou melódiou, má grécky H stabilný motív v kadencii:

S407

H

S-II-c/c – *Derbica*/ ΔΕΥΒΗΛΑ

⇒ *Derbica* sa v 1. hlase nachádza výlučne v stupňových antifónach (Step 1c,2a,3c) a je v podstate len obmenou *S-II-voznosca*. Jej melódia je rovnaká ako pri *derbici* v 3. hlase.

U S* C

S408

16.-17. stor.

var.

RI

⇔ / ⇔ *Derbica* má v predreformných a srednobyzantských rukopisoch nejednotné paralely, medzi ktorými len jedna (step 2c) ako tak pripomína *derbicu*.

S407

G

G

V,S-II-c/- – Podvertka (lomená)

⇒ *Podvertka (lomená)* má v 1. hlase¹² niekoľko variantov, melodických aj neumových.

a)

16.-17. stor. $\begin{array}{c} \text{R} \quad \text{S} \quad \text{V} \quad \text{Z} \\ \text{Σ} \text{ ㄣ \text{ ㄣ} :: \text{ ㄣ} \\ \text{ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} :: \text{ ㄣ} \end{array}$

RI

b)

16.-17. stor. $\begin{array}{c} \text{R} \quad \text{S} \quad \text{V} \quad \text{Z} \\ \text{ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} :: \text{ ㄣ} \\ \text{ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} :: \text{ ㄣ} \end{array}$

RI

c) Px9

16.-17. stor. $\begin{array}{c} \text{R} \quad \text{S} \quad \text{V} \quad \text{Z} \\ :: \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} :: \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} :: \text{ ㄣ} \end{array}$

RI

16.-17. stor. $\begin{array}{c} \text{R} \quad \text{S} \quad \text{V} \quad \text{Z} \\ \text{ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} :: \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} :: \text{ ㄣ} \end{array}$

RI

d) pNC

16.-17. stor. $\begin{array}{c} \text{R} \quad \text{S} \quad \text{V} \quad \text{Z} \\ \text{ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} :: \text{ ㄣ} \\ \text{ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} \text{ ㄣ} :: \text{ ㄣ} \end{array}$

RI

V prípade d) už popevok zasahuje do vyššej S-IV,V triedy (*vozhlaska ťažká*).

¹² iRd 5,6,9, Px 4,9, Vskr 4, Tm 8, pOD, pNC, SA4e.

⇐ / ⇨ *Podvertka lomená* má v predreformných a strednobyzantských rukopisoch viacero paralel, ktoré približne odrážajú pozorovanú typológiu.

Typ a) S407, Ch, No

O

H

Typ b) S407, Ch, No

H

Pre typ c) je predreformnou ak strednobyzantskou paralelou *fita so zmeicou*.

S-II,III-F/C – Podvertka lomená nízka

⇒ *Podvertka lomená nízka* je¹³ v kadencii o kvintu nižšie oproti základnej *podvertke*. Ide o kvintovú dualitu D-a. V starších prameňoch nemá presvedčivé paralely.

	R S V Z	
16.-17. stor.		var.
RI		var.

¹³ iRd 6,9.

V,S-II-d,a/- – Ulomec malý

⇒ *Ulomec malý* je na úrovni neumov nerozoznateľný od *podvertky lomenej*. Melodicky sa líši kadenčným vrcholom na tóne *d* alebo *a*. Ide vždy o priebežný popevok.

a) Vyšší (Usp 5,9)

U R S V Z*

16.-17. stor.

RI var. J002

b) Vyšší V,S-IV,V (Usp 8, Step 3c)

U R S V Z*

16.-17. stor.

RI var.

c) Nižší (iRd 5,6,9, st. 9/102)

U S(c) V Z*

16.-17. stor.

RI var.

U S(c) V Z*

16.-17. stor.

RI

⇐ / ⇨ *Ulomec malý* má v predreformných rukopisoch podobný neumový zápis. Strednobyzantské paralely sú menej početné a nepresvedčivé.

Typ a) S407, Ch, No =:

Typ c) S407, Ch, No =

V-II-c/B – *Vozderžka*

⇒ *Vozderžka* sa v 1. hlase nachádza iba v paschálnom kánone (Px 4,5,6), pričom neumovo ani melodicky nie je celkom konzistentná.

16.-17. stor. =

var. =

var. J002

S,V-II-c/c – Vozderžka lomená

⇒ *Vozderžka lomená*¹⁴ je samostatným tvarom iniciálnej časti *šibku* s trasenou prístupkou.

16.-17. stor.

RI

var. J002

I229

pOD/ S418

RI

var. J002

⇐ / ⇨ *Vozderžka lomená* má v predreformných a strednobyzantských prameňoch zreteľné a blízke paralely.

S407

S439

S440, R

S407

L

L

D,G

G

D

¹⁴ Step 1c, 2a, 3c, pOD.

Triedy V-III , S-III

V-III-a/D – *Opromet* / *ОПРОМѢТЪ*

⇒ *Opromet* je v 1. hlase RI doložený iba raz (sD2), ide o typický stichirový popevok, ktorý spravidla nasleduje po *dolinke* a je akýmsi zhusteným tvarom *prihlasky nízkej*. U Grigoreva je definovaný podľa jednoduchšieho zápisu zo 17. storočia. V RI sa melódia opiera o neumy zo starších rukopisov (ale aj S429) s rozdrobenou finálou.

	A U S C			
S230				
Grigorev				
S429,410				
J002,I229			iné RI	

⇔ / ⇔ *Opromet* má v gréckych prameňoch (stichiry oktoichu) podobnú melódiu a oveľa viac rozvinutú kadenciu. V litijnej stichire 26.9. (rkp. D) je však podobnosť s ruténskou melódiou zreteľná.

B				
D				

V-III-a/G – Cagoša / ЦАГОША

⇒ Cagoša je v 1. hlase spravidla iniciálnym popevkom pred koncovým šibkom. Rozlišujeme tri varianty popevku.

a) Trojslabičná kadencia // úsek S s holubcom¹⁵

Základný, najčastejší variant cagoše má trojslabičnú kadenciu a štandardný spoj S tvorený stopicou s očkom a holubcom. Nástupným vrcholom je spravidla deklamačný tón a, ale na dvoch miestach sa nástup realizuje cez c.¹⁶

	A	U	R	S	V	k	Z
S408	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
16.-17. stor.	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
RI							
var. A+U+R – st. 2/14							
– st. 3/24							

b) Trojslabičná kadencia / S = stopica s očkom¹⁷

Spojová časť S sa niekedy obmedzuje len na stopicu s očkom, teda holubec chýba.

	R	S	V	k	Z
16.-17. stor.	↘	↘	↘	↘	↘
RI					
var. S:					
var. S:					

¹⁵ st. 2/14, 3/24,25, 5/51, Tm 7, Vskr 6-9.

¹⁶ Tento vyšší nástup má pozoruhodne presné strednobyzantské paralely.

¹⁷ st. 4/37, 8/85, iRd 7, Step 3a,b.

c) Dvojslabičná kadencia¹⁸

Zriedkavo môže mať *cagoša* melodicky nezmenenú kadenciu položenú iba na dvoch slabikách. Spojový člen S nie je ustálený.

S408
16.-17. stor.

var. S

var. S (J002,029) (I80)

var. S

Za osobitnú zmienku stojí variantné znenie I80, ktoré je mostom k *velkej cagoši*.

⇐ / ⇔ *Cagoša* má v predreformných rukopisoch dve výrazné a frekventované paralely, ktoré melodicky (nie však svojím umiestnením) zodpovedajú poreformným typom a/b alebo c.

Typ a/b) S407, Ch, No

O

H

H

Typ c) S407, Ch, No

H

¹⁸ Vd 7, iRd 7.

V-III-a/a – Vozmer / $\text{hoz}^{\text{m}}\text{iq}^{\text{b}}$

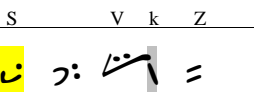

⇒ *Vozmer* je spolu s *prihlaskou* jedným z najfrekvencovanejších priebežných popevkov v 1. hlase. Je určený trojslabičnou kadenciou dvoch typov:

1. vozmer = 2. prechvat

Hoci každá z kadencií predstavuje v kokizníkoch osobitný popevok, v rukopisoch vystupujú ako variantné možnosti a v RI sa melodicky interpretujú zhodne. Budeme preto považovať *prechvat* za variant *vozmeru*.

a) *Vozmer jednoduchý*¹⁹

Jednoduchý *vozmer* predstavuje vlastné jadro popevku a je spravidla bez deklamácie. Ďalšie podoby *vozmeru* sú potom určené rôznymi prístupkami, ktoré predchádzajú jadrú, alebo modifikáciami kadencie.

16.-17. stor. = var.

RI var.

b) *Vozmer s a-nástupom*

Nástupný vrchol *a* predstavuje typický a najčastejší prípad. Najplnší tvar obsahuje pokles na G za nástupom.

16.-17. stor. = var.

RI var.

c) *Vozmer s d-nástupom*²⁰

Nástupný vrchol *d* je melodickou modifikáciou, ktorá sa na úrovni neumov nelíši od *a-nástupu*.

16.-17. stor. = var.

RI

¹⁹ st. 1/10, 3/27, 5/51, 9/103, Rd 7, Vskr 4,6,7, Step 1b

²⁰ Vd 4, iRd 3, Px 1,3, SA 4e.

d) Vozmer s b-nástupom²¹

Na dvoch miestach predchádza jednoduchému vozmeru krátky zostup z b na G. Popevok je bez deklamácie.

16.-17. stor.

RI var.

e) Vozmer s dvojslabičnou kadenciou

Vozmer s dvojslabičnou kadenciou je v 1. hlase okrajovým javom.²² V irmologione sa obmedzuje len na niektoré 7. irmosy.

A U R S C

16.-17. stor.

RI

f) Prihlasko-vozmer

K *vozmeru* formálne radíme aj popevok s neumami *vozmeru* a melódiou prihlasky *trasenej*.²³ Porovnanie s gréckymi paralelami ukazuje, že skutočne ide o motív prihlasky *trasenej* rozložený na tri miesto dvoch slabík.

A U R S C

S429 S430

RI var.

⇐ / ⇔ Najjednoduchší *vozmer* typu a) a b) má v predreformných prameňoch spravidla, ale zďaleka nie vždy, podobný neumový zápis ako v ZR.

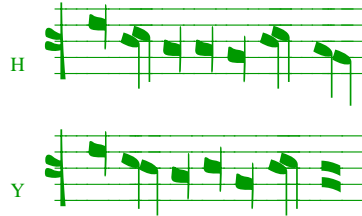
²¹ Usp 1, Vskr 1

²² st. 7/72, Rd 7, Vskr 7.

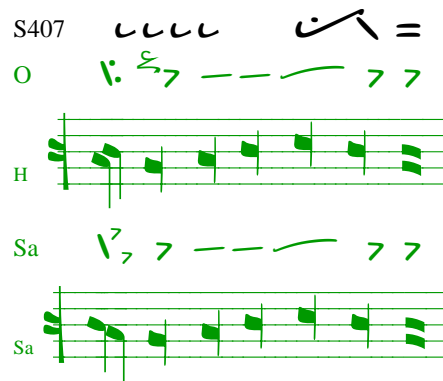
²³ Usp 1,5,6, iRd3,5,

Strednobyzantské pramene sú v prípade a), b) nejednotné a nepresvedčivé, zdá sa, akoby bol *vozmer* produktom neskorších reforiem.

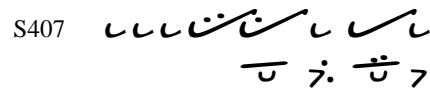
Vozmer s d-nástupom má podobné strednobyzantské paralely – avšak iba v prístupke.

Vozmer s b-nástupom má prekvapivo veľmi presné strednobyzantské paralely, takže ani riedky výskyt neuberá na ich presvedčivosti.

Vozmer s dvojslabičnou kadenciou má zodpovedajúce predreformné neumové paralely.

Prihlasko-vozmer má presnú strednobyzantskú paralelu, ktorá predstavuje viacslabičný variant motívu #*prihlasky trasenej*.

V-III-c/a – c-Vozmer

⇒ *c-Vozmer* stojí medzi bežným *vozmerom* a *prihlaskou-zavivcom*. Od bežného *vozmeru* sa líši deklamáciou vyššou o terciu. Kadenciu má rovnakú ako *vozmer*, troj- aj dvojslabičnú.

a) s ľahkým nástupom²⁴

A U R S V Z

S408
16.-17. stor.

RI

var.

b) s ťažkým nástupom²⁵

A U R S V Z

16.-17. stor.

RI

var. J002

⇐ / ⇔ Rozlišovanie ľahkého a ťažkého nástupu je poreformnou záležitosťou v ZR. Staršie rukopisy majú vždy ľahký nástup. Neumový zápis zodpovedá *prihlaske* a jej predchodcu nájdeme aj vo väčšine strednobyzantských paralel. Len výnimočne, a to najmä v iných rukopisoch ako O/Ga, H, sa nájde aj melódia zhodná so zna mennou. *c-Vozmer* je teda nepochybne produktom jednej z vetiev byzantskej tradície.

Ku,Sa

Y

Sa

²⁴ Vd 4,9, Usp 7, Tm 7

²⁵ st. 9/101, Usp 3,4,7 Vd 9, Rd 9, Tm 3, Px 8, Vskr 3-5

S-III- a/c – Voznosec veľký/ ϩοζηόσειζ

⇒ *Voznosec veľký* je v 1. hlase zriedkavý popevok.²⁶ Jeho prítomnosť dominuje v sD1.

A U R (S) V Z

S408
16-17. stor.

RI

var. V: }
var. }
var. }

V Usp 9 je prístupka odlišná, *voznosec veľký* tu má podobu zo 7. hlasu.

A U R S* V Z

16-17. stor.

RI

V pPM je melódia nejednotná a pripomína *voznosec veľký* zo samopodobnov 4. hlasu. Neumový zápis, takisto nejednotný, sa vymyká pravidlám ZR.

⇐ / ⇨ *Veľký voznosec* má presvedčivý starší pravzor iba v Usp 9:

S407

H

Y

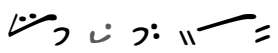
²⁶ Usp 9, sD1 (4x), pPM.

S-III-a/a – Prihlaska trasená / ΠΙΓΓΑΛΑΚΑ CΣ ΤΡΑΣΚΟΠΟ

⇒ *Prihlaska trasená* je ako samostatný popevok v 1. hlase menej frekventovaná.²⁷ Má dva základné melodické varianty, líšiace sa nástupom.

a)

U S V Z

16-17. stor.

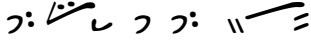
RI

var. V: J002 J029

b)

U S V Z

16-17. stor.

S418

RI

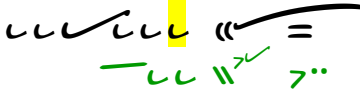
var. V ako v a)

c) Tretí prípad je sporný; popevok je akoby traseným skrátením treťohlasnej *prihlasky zavodnej*, je však bez finály a plynule prerastá do sporného *pastelošibku* (Step 3b).

16-17. stor.

RI

⇐ / ⇨ *Prihlaska trasená* má v predreformných rukopisoch dve výrazné a frekventované paralely, ktoré melodicky (nie však svojím umiestnením) zodpovedajú poreformným typom a/b alebo c.

S407, Ch, No

O

H

H

var.

²⁷ St. 1/10,12, 3/25, 5/51, Vd 5, Usp 1, iRd 5, pOD, Step 3b. Pokiaľ je *prihlaska trasená* iniciálny popevok koncovej *pastely*, viaže sa s ňou do jediného nedeliteľného celku. Tieto prípady uvádzame pri *pastele*.

V-III- -/G – Polšibok

⇒ *Polšibok* je náš názov pre krátky popevok²⁸ s funkciou predsadenia (jednoslovné kolon na začiatku riadku).

16.-17. stor.

RI

J002,029

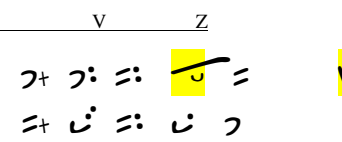
⇐ / ⇔ *Polšibok* má ako predchodcu v S407, Ch, No sekvencie

Strednobyzantské paralely nie sú presvedčivé.

S-III- -/G – Vozhlaska ťažká

⇒ *Vozhlaska ťažká* je náš názov pre krátky popevok (Vskr 6,8, iRd5) melodicky podobný *podvertke lomenej*.

16.-17. stor.

RI

⇐ / ⇔ *Vozhlaska ťažká* má predreformných prameňoch sporné paralely. V strednobyzantských rukopisoch jej zodpovedá #zadevec.

²⁸ st. 9/105, Vd 7, iRd 7, Tm 3,6,9, Vskr 9, iRd 9.

Trieda V-IV a S-IV

V-IV-a/a – Vozmer veľký

⇒ *Vozmer veľký*²⁹ je v podobnom vzťahu k *vozmeru* ako *cagoša veľká* k *cagoši*. Na úrovni neumov nie je medzi *veľkým vozmerom* a *veľkou cagošou* rozdiel a častou ich nachádzame ako alternatívne interpretácie na rovnakom mieste.

A U R S V Z

16.-17. stor.

The image displays musical notation for 'Vozmer veľký' in two systems: neumes and staff notation. The neumes are arranged in three rows, with the first row containing a grey box around the first neume. The staff notation is arranged in three rows, with the first row containing a grey box around the first note. The staff notation is labeled 'RI' on the left. There are two variations ('var.') shown on the right, each with a grey box around the first note. The staff notation has yellow and cyan highlights under certain notes. The neumes have a '+' sign above the first neume.

⇐ / ⇔ Veľký vozmer nemá presvedčivú paralelu v predreformných rukopisoch. Strednobyzantské paralely sú ešte menej prehľadné. Jediné v st. 3/27 môžeme konštatovať presvedčivý súvis:

S407

Ch

O

H

The image displays musical notation for 'Vozmer veľký' in two systems: neumes and staff notation. The neumes are arranged in three rows, with the first row containing a '+' sign above the first neume. The staff notation is arranged in one row, with green highlights under certain notes. The staff notation is labeled 'H' on the left.

²⁹ st. 3/27, 5/49, 51, 8/84, Tm 8, Vd 7.

S-IV-a/G – Cagoša veľká

⇒ *Cagoša veľká*³⁰ nie je katalógovým popevkom u Grigoreva ani Metallova. Pôvodné neumy popevku a jeho strednobyzantské paralely naznačujú, že ide iba o variantnú interpretáciu *zadevca*. Názov určujeme podľa *cagoše*, ktorá často predstavuje variantné znenie *veľkej cagoše*. Veľká *cagoša* je takisto, ba ešte dôslednejšie, iniciálny popevok *šibka*.

V SI sa popevok interpretuje nejednotne a bez súladu s neumami, v lepšom prípade ako bežná *cagoša* alebo *veľká cagoša* v J002. Pre zaradenie do triedy S-IV je okrem melódie rozhodujúci starší neumový zápis so strelou a príbuznosť so *zadevcom*. Novšie neumy s *kriukom* a *podčaším* (melódia RI im nezodpovedá) by popevok radili do V-VI triedy.

R S V k Z

S408 =

16.-17. stor. = var.

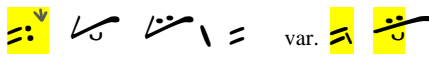

J002

J029

RI

³⁰ st. 3/27, 4/38,39, 5/49, 6/62,63, 8/86,88,91, 9/103-5, iRd 4,5, Rd 6-8, Px 6, Tm 7,8, Vskr 7,8, SA4e.

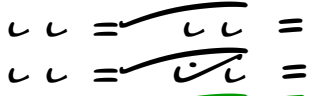
U V k Z

16.-17. stor. var.

J002

RI

⇐ / ⇨ *Velká cagoša* má v predreformných prameňoch takmer výlučne zápis so strelou na vrchole a formálne pripomína *zadevec*. Medzi strednobyzantskými paralelami počtom prevažuje formula podobná zápisu v S407 a melodicky blízka ZR.

S407, No, Ch

O

H

J002

V-IV-a/a – Rožok / РѠЖОКЪ (РѠЖЕКЪ) СВѠТАЛЫЙ

⇒ *Rožok svetlý* sa v 1. hlase³¹ nachádza len zriedka.

A=S V k Z

16.-17. stor.

RI

⇐ / ⇨ *Rožok* nemá v starších prameňoch presvedčivé paralely.

³¹ St. 8/86,88, iRd 8.

V-IV-a/a – *Taganec*/ΤΑΓΑΗΕΙΖ

⇒ *Taganec* je v 1. hlase³² rýchlejším variantom *prihlasky*. Má dva základné dĺžkové varianty, ktoré sa líšia (ne)prítomnosťou deklamácie, čo sa prejavuje následne na spoji S.

a) *Kratší taganec*

U S V k Z

S408
16.-17. stor.

var. U

var. U

RI

J002

b) *Dlhší taganec*

U R S V k Z

S408, 16.-17. stor.

var. U

var. k ako v a)

⇐ / ⇨ *Taganec* má v predreformných rukopisoch jedinú frekvenciu výskytu prevažujúcu formulu. Jej byzantská paralela je melodicky takmer zhodná so znamenným *tagancom*.

S407, Ch, No

var. U

³² st. 1/10, 4/40, 7/73, 8/87,89, Vd 3,5, Usp 3,6, iRd 1, Rd 4, Tm 3-5,9, Vskr 6,7, SA4c.

V-IV-a/a – Taganec rožkový

⇒ Nekatalógový *taganec rožkový*³³ má neumový zápis podobný *tagancu*, ale melodický vrchol má o tón nižšie.

16.-17. stor. A U V k Z

var.

RI

var.

16.-17. stor. A U V k Z

var.

RI

var. J002

J029,VS

16.-17. stor. A U V k Z

RI

⇐ / ⇔ *Taganec rožkový* má viac-menej jednoznačný pravzor v predreformných a strednobyzantských prameňov.

S407, Ch, No

O

H

³³ Step (passim), iRd 4-6

V-IV-a/G – Rafatka/ϕατάκια

⇒ **Rafatka** je charakteristickým úvodným popevkom 1. hlasu s vysokou frekvenciou výskytu. Svojou štruktúrou sa radí do prieniku tried V-II⁺ a V-IV. V RI má nástup niekoľko rôznych melodických interpretácií.³⁴

A U R C

S408

16.-17. stor.

var.

RI prevl.

J029

RI var.

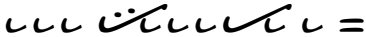
Px 4

Ak za *rafatkou* nasleduje *ruza* či *nízka prihlaska*, finála sa rozdeľuje osobitným spôsobom (v prehľade vľavo). Inokedy sa rozdeľuje *chamilou* (vpravo).

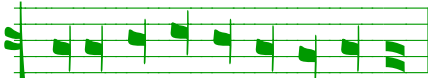
<p style="text-align: center;">V k Z</p> <p></p> <p>RI prevl. </p> <p>var. Z / J029 </p> <p>J673 Px 4 </p>	<p style="text-align: center;">V k Z</p> <p></p> <p>var. </p> <p>RI prevl. </p> <p>var. Z </p>
--	---

³⁴ Vo variantnom znení RI má prvá časť (po čiaru) vysokú frekvenciu. Alternatívna kadencia je príklonom k *osoke* a nachádzame ju len na 4 miestach.

⇐ / ⇨ *Rafatka* je v ZR univerzálnym dedičom viacerých predreformných popevkov, ktoré je pomerne ťažké systematicky zhrnúť. Obmedzíme sa preto len na najčastejšie a novodobej *rafatke* najpodobnejšie varianty, ktorým dobre zodpovedajú byzantské paralely:

S407, No, Ch

O

H

H

S407

S407, No, Ch

O

H

O

H

S407, No, Ch

O

H

Najpresnejšie pravzory k *rafatke* nachádzame v nedeľných oktoichových stichirách:

G, D

RI

V-IV-a/G – Ometka/OMETKA

⇒ *Ometka (Rožok/Rožek)* je charakteristickým úvodným popevkom 1. hlasu.³⁵ Vo svojej podstate je to *rafatka* s ťažkým znakom v nástupe.³⁶ Stojí na hranici tried V-II⁺ a V-IV. V prospech druhej možnosti hovorí *spojové rozdrobenie* na piatej slabike od konca – žiaľ doložené iba na jednom mieste (st. 6/63).

U R (S) C

S408

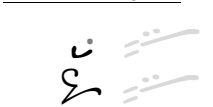
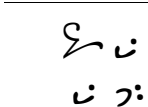
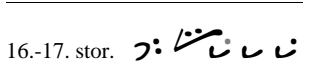
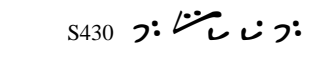
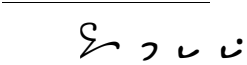

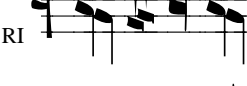
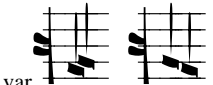

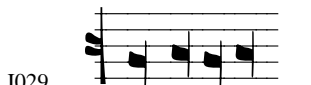

16.-17. stor.

RI prevl.

RI var.

var. U: RI J673 J029

Nástupnému vrcholu môže predchádzať niekoľko slabík. Kým v *rafatke* sa realizovali na jednom tóne, v prípade *ometky* majú svoju nie celkom triviálnu melódiu.

A U	A	A	A
		16.-17. stor. S430 	
RI 	RI 	L1709 	RI
var. 	var. 	J029 	J029
			

³⁵ st. 2/14, 4/37, 6/63, 9/102, 104, iRd 1,3, Rd 5,6, sD1, SSD 2, Step 1ac.

³⁶ Len zriedkakedy má takáto malá modifikácia samostatný názov.

⇐ / ⇨ Ometke zodpovedajú v predreformných prameňoch najčastejšie dve podobné neumové kombinácie.

S407, No, Ch

Byzantské paralely nie sú v kadencii jednotné. Nástupný vrchol je často podobný ako pri #rafatke.

G

Ťažký nástupný vrchol je v byzantských paralelách melodicky zhodný s ruténskym.

O

S-IV- a/G – Zadevec/زَادَعِصْ

⇒ *Zadevec* má v 1. hlase ZR viacero interpretácií v rôznych modálnych hladinách. Základná, najnižšia z melódií, je S-variantom *rafatky*.³⁷ Jadro *zadevca* sa melodicky zhoduje s *rafatkou* a rovnakými spôsobmi modifikuje finálu.³⁸

The image displays musical notation for the piece 'Zadevec' in C major. It includes several variants: S408, 16.-17. stor., RI, var., Rd 1, and Px 1. The notation consists of Arabic script above the staff and a Western staff with notes and rests below. Some notes are highlighted in yellow. The key signature is C major.

Prístupka *zadevca* nie je pevne určená a nachádzame niekoľko osobitných variantov. Kratšia prístupka pozostáva len z anabázy (A), bez následného vrcholu a deklamácie.

This block shows several musical examples of the 'prístupka' (approach) for 'Zadevec'. Each example consists of Arabic script above a Western staff with notes and rests. The examples illustrate different ways the approach can be performed, including variations in rhythm and pitch.

Posledná z uvedených možností často ústi do osamostatnenia prístupky a k vzniku zloženého *zadevca*. Analogická prístupka sa objavuje aj o kvartu vyššie.

This block shows a more complex variant of the 'prístupka' for 'Zadevec'. It includes a variation (var.) and a higher quartal version. The notation consists of Arabic script above the staff and a Western staff with notes and rests. Some notes are highlighted in yellow and cyan.

Napokon prístupka *zadevca* môže byť rovnaká ako pri *rafatke* alebo *ometke* (Rd 4). Jedine pri *rafatkovej* prístupke však nachádzame následný vrchol a deklamáciu:

³⁷ st. 1/9, 3/25, 5/51, 6/63, 7/71, 8/86,88, 9/102-106, Vd 3,7,9, iRd 1,4,9, Rd 1, 6, Tm 7,9, Px 1, sD2, Step 3a.

³⁸ Uvádžame len zvláštny prípad z Px 1, štandardné rozdrobenia sú uvedené pri *rafatke*.

↔ / ↔ *Zadevec* má v predreformných prameňoch podobný neumový zápis a nie celkom ustálenú prístupku. Veľmi časté je rozdrobenie finály. Byzantské pravzory predstavujú niekoľko nie príliš odlišných typov melódie. Najfrekventovanejší a zároveň najbližší ku ZR je typ A) a B).

A) S407, No, Ch

O

H

RI

S407, No, Ch

O

H

RI

O,Ga

H

B) S407, No, Ch

O

H

C) S407, No, Ch

O

H

H

D) No, Ch

O

H

E) Usp 7 // No, Ch

O

H

J228, Px 5c

S-IV- a,c/a – Zadevec vyšší

⇒ *Zadevec* môže mať pri zhruba rovnakých neumoch aj vyššie položenú melódiu³⁹, ktorá je typická pre *zadevec* z 3. hlasu.

A U R (S) C

S408

16.-17. stor.

RI

var. VS,I229

var. J002,J029

var.

var.

⇐ / ⇔ *Zadevec* vyšší má v predreformných prameňoch a v byzantských zdrojoch dve rôzne paralely. Prvá z nich je nepochybne predchodcom melódie vyššieho *zadevca*, druhá je zmesou *prihlasky* a *zadevca* a mohla mať v kadencii o slabiku viac.

No, Ch, S407

O

H

H

H

Vb

RI

³⁹ St. 8/85,86,92, 9/103, Usp 3,4,7,8, Tm 8, Vd 9, Vskr 5, Px 5,7,8. V Px 5 a Tm 9 nachádzame bežný a vyšší *zadevec* ako variantné znenia na rovnakých neumoch.

Triedy V-V. a S-V.

V-V-G/D – Prihlaska zavodná nízka / ΠΡΗΓΛΑΣΚΑ ΖΑΒΟΔΗΛΑ ΗΓΕΤΗΛΑ

⇒ *Prihlaska zavodná nízka* je v 1. hlase⁴⁰ o kvintu nižším variantom *prihlasky zavodnej*. Jej protipólom v *D-a* dualite je *ruza*. Deklamáciu nachádzame iba v iRd 7 a Tm 7,⁴¹ to však stačí na to, aby sme nástupný vrchol U nepovažovali za vrchol kadencie. Popevok preto radíme do triedy V-V a nie S-VI. Vo väčšine prípadov má *prihlaska zavodná nízka* záverovú funkciu.

	A U R (S) C		
S408		var.	
16.-17. stor.		var.	
RI		var. A:	
J029 (Tm 7)			
J029, VS (Vd 8)			

Na troch miestach (st. 2/14, 7/71, Tm 7) je nástup *prihlasky ľahší*:

	A/S C		
S408		var.	
16.-17. stor.			
RI			
J029			

⁴⁰ st. 2/14, 4/39, 6/62, 7/71, 9/102,104, Vd 5,6,8, iRd 4,7, Rd 6, Tm 7.

⁴¹ V Tm 7 je však bežnou melódiou preložený popevok s ľahším

Na iných dvoch miestach (st. 6/62, iRd 4) má kadencia pri rovnakej melódii o slabiku menej.

A U C

S408
16.-17. stor.

RI

⇐ / ⇨ Prihlaska zavodná nízka má v predreformných rukopisoch podobný zápis ako v neskoršom ZR, ale ťažký nástupný znak nachádzame iba zriedkavo (st. 4/39, Vd 5). Byzantské rukopisy O, H majú práve na týchto miestach ťažký nástupný vrchol.

S407
No, Ch

O

H

V predreformných neumoch prevláda ľahší nástup, ktorému zodpovedá (v polovici prípadov) analogický byzantský pravzor:

S407, No, Ch

O

H

Iný, jednoduchší pravzor ľahkej nízkej prihlasky je blízky znamennej melódii:

O

H

J029

Nakoniec uvedieme ešte analógiu kadencie na 4 slabikách v byzantských (iRd 7, st. 9/104) a ruských predreformných (iRd 4,7) prameňoch. Melodicky im zodpovedá nízka prihlaska podľa ruskej redakcie ZR:

S407, No, Ch

O

H

Grigorev

S-V- a,c/a – Rymza stredná

⇒ *Rymza stredná* je popevok⁴² v prieniku tried V-II⁺ a S-V, je analógiou *osoky strednej* v iných hlasoch. Melodicky sa viac alebo menej zhoduje s *rymzou*, v neumoch sa podobá na *zadavec*.

A U R S C

S408

16.-17. stor.

var.

RI

Prístupka (A+U+R+S) môže byť nižšia alebo aj vyššia:

16.-17. stor.

var.

RI

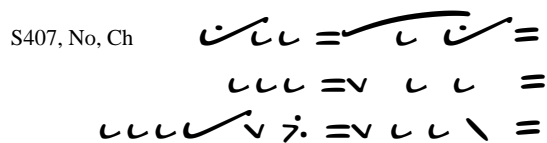
var.

16.-17. stor.

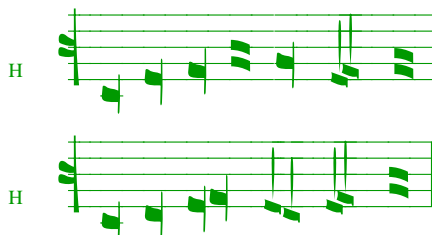
RI

⁴² st. 1/11, 6/63, 7/71, 9/101,107, Vd 8, Rd 6,9.

⇐ / ⇨ *Rymza stredná* je zriedkavý popevok a v predreformných rukopisoch len na niekoľkých málo miestach nachádzame analógiu s podobným neumovým zápisom.

V byzantských prameňoch je nedostatok paralel ešte výraznejší. Ako-tak blízko k znamennej melódii aspoň rytmickou štruktúrou majú dve formuly, z ktorých prvá zodpovedá *zadecvu*.

V-V-G/a – Ruza / ڤڙا

⇒ **Ruza** je v 1. hlase⁴³ duálnym variantom (finála *a*) *prihlasky zavodnej nízkej* (finála *D*). Na viacerých miestach v RI nachádzame oba spomenuté popevky ako variantné interpretácie rovnakých neumov. Vo väčšine prípadov *ruza* nemá deklamáciu. Ide o záverový popevok.

A musical score for the *Ruza* melody in RI. It features four staves of music with various colored highlights (cyan, yellow, green, grey) indicating specific notes or groups of notes. Above the staves, there are neumes and letters A, U, R, S, C. To the right, several variants are shown, labeled 'var.', with specific identifiers J002, VS, J228, and J029. The variants are represented by different colored highlights and neumes.

Podobne ako u *prihlasky nízkej*, aj v prípade *ruzy* nachádzame reliktu (st. 4/38 – *sporné*, Usp 7) pôvodne prevládajúceho ľahšieho nástupu.

A musical score for the *Ruza* melody in RI, showing a variant. It features a single staff of music with a green highlight. Above the staff, there are neumes and letters A/R, C. The text '16.-17. stor.' is written above the neumes. The label 'RI' is written below the staff.

⇌ / ⇌ Zápis *ruzy* sa v predreformných rukopisoch v podstate nelíši od *prihlasky*. Byzantské paralely sú pomerne nejednotné, najväčšiu frekvenciu medzi nimi však má dvojica formúl zodpovedajúca *prihlasky nízkej* s finálou *D*. Finála *a* v ZR je teda zrejme ruská invencia.

Musical notation for *Ruza* in Ch and H. It shows two staves of music with green highlights. Above the staves, there are neumes and letters. The text 'S407, No, Ch' is written above the neumes. The label 'H' is written below the staff. The notation includes a variant symbol 'var.' and a grey highlight.

⁴³ st. 1/10, 2/14, 3/26,28, 4/38,39, 5/49, 6/62, 9/103-105, Vd 1,4,5, iRd 1,3, Rd 5, Px 1,4, eRD.

V-V- a,-/a – Prihlaska / Пригласка

⇒ *Prihlaska* je základný popevok (nielen) 1. hlasu s vysokou frekvenciou výskytu. Jej hlavné realizácie patria do triedy V-V, v niektorých variantoch však prechádza do tried V-VII alebo S-VII.

a) Stredná prihlaska

Prevažujú dve základné formy, tzv. *stredná prihlaska*, líšiace sa nástupom.

A V k Z

S408
16.-17. stor.

U R S V k Z

16.-17. stor.

b) Prihlaska s menejslabičnou kadenciou

V prípade, ak musí kadencia stáť na menšom počte slabík, neumové znaky sa zlučujú. Spravidla ide o spojenie vrchola V so susedným znakom.⁴⁴

A V k Z

S408
16.-17. stor.

A V k Z

S408
16.-17. stor.

⁴⁴ st. 1/10,12, Tm 1, Vd 6, Vskr 9, Usp 9, sD1,2.

A V k Z

16.-17. stor. var.

RI

A V k Z

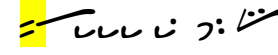

16.-17. stor. var.

RI

c) Zavivec

Ak jadro *prihlasky* nasleduje po deklamácii na tóne *c*, popevok Grigorev označuje ako *zavivec* (st. 8/91, Rd 8).

U R S V k Z

16.-17. stor. var.

RI

d) S-VII-Prihlaska zavodná

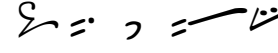
*Prihlaska zavodná*⁴⁵ je určená osobitným nástupom, pri ktorom jadro popevku predchádza ťažký tón *d*. V tomto prípade sa popevok presúva do triedy S-VII.⁴⁶

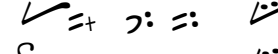
U R S V k Z

16.-17. stor.

RI

U S V k Z

16. stor.

17. stor.

RI var.

⁴⁵ st. 8/85, iRd 7, Vd 7.

⁴⁶ V 3. hlase je *zavod* oddeliteľným iniciálnym popevkom, takže *zavodná prihlaska* ostáva vo svojej triede. V 1. hlase má *zavod* iný tvar a do *prihlasky* prechádza uprostred slov.

e) V- VII-Príhlaska plná

Príhlaska plná (st. 1/9, Vskr 9) je dvojznačný popevok. Dá sa chápať ako *príhlaska* s predĺženou kadenciou, alebo ako *vozmer* s nástupným tónom *d*.

U	S	V	k	Z
V	k			

16.-17. stor.

RI

⇐ / ⇔ Znamennej príhlasky zodpovedajú v starších prameňoch prevažne dve formuly. Prvá je podobná *príhlaske*, melodicky aj neumovým zápisom. Nie sú zriedkavé ani analógie *príhlasky* s menším počtom slabík v kadencii a *zavodnej príhlasky*.

S407, No, Ch var.

O

H

O

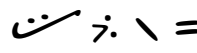
H

O

H

H

Druhou, až prekvapivo častou paralelou *príhlasky* je formula, ktorú nájdeme aj na mieste iných popevkov s finálou *a* (*taganec*, *vozmer*, *c-vozmer* a.i.).

S407, No, Ch

O

H

H

Trieda K

Popevky na báze kulizmy a pastely

K-a, G/C – Dolinka / Дoлiнкa

Dolinka je spolu s duálnou pastelou hlavným koncovým popevkom.⁴⁷

a) Dolinka vlastná

⇒ Často nachádzame *dolinku* redukovanú len na jadro.⁴⁸ Melodika je zhodná vo všetkých RI.

16.-17. stor. S c V k Z

RI var. J029:

SI

Detailed description: This block shows the notation for the 'Dolinka vlastná' variant. At the top, there are neumes for the notes S, c, V, k, Z. Below this, there are two staves of musical notation. The first staff is labeled 'RI' and shows a sequence of notes with a grey vertical bar highlighting the first two notes. The second staff is labeled 'SI' and shows a similar sequence of notes. To the right, there is a 'var.' section with a neume and a staff of notation labeled 'J029:', also with a grey vertical bar highlighting the first two notes.

b) Dolinka s nižšou prístupkou

⇒ Na niekoľkých miestach⁴⁹ má *dolinka* prístupku s nástupným vrcholom *a*.

16.-17. stor. A U R S c V k Z

RI var. var. var. J002,029

Detailed description: This block shows the notation for the 'Dolinka s nižšou prístupkou' variant. At the top, there are neumes for the notes A, U, R, S, c, V, k, Z. Below this, there are two staves of musical notation. The first staff is labeled 'RI' and shows a sequence of notes with a grey vertical bar highlighting the first two notes. The second staff is labeled 'RI' and shows a similar sequence of notes with a green vertical bar highlighting the first two notes and a yellow vertical bar highlighting the next two notes. To the right, there are two 'var.' sections, each with a neume and a staff of notation, one with a green vertical bar and one with a yellow vertical bar. At the bottom, there is a 'var. J002,029' section with a neume and a staff of notation with a grey vertical bar highlighting the first two notes.

⁴⁷ Rovnaký neumový zápis kadencie a rovnakú históriu zmien ortografie po reforme má *previvka* v 3. hlase.

⁴⁸ St. 2/13, 7/71,72, Vd 1,7, Tm 5.

⁴⁹ St. 2/13, 7/74, iRd 1, sSSD b). Ide pravdepodobne o „preškolenú“ *kolybelku*.

c) Dolinka s vyššou prístupkou

⇒ Vo veľkej časti prpadov⁵⁰ má *dolinka* prístupku s typickým prvohlasovým nástupom cez tón *c*. V úseku, ktorý neумы určujú ako deklamáciu, melódia v niektorých RI naberá črty predkadencie *pastely*. Ide bezpochyby o druhotný nesystémový nános, ktorý však prezrádza, že prekladatelia RI si zrejme boli vedomí „dvojičkovskej“ príbuznosti *dolinky* s *pastelou*.

16.-17. stor. A U R S c V k Z

var. S430: ㄱ ㄴ ㄷ ㄹ ㅁ ㅂ ㅅ ㅆ ㅈ ㅊ ㅋ ㆁ ㆂ ㆃ ㆄ ㆅ ㆆ ㆇ ㆈ ㆉ ㆊ ㆋ ㆌ ㆍ ㆎ ㆏ ㆐ ㆑ ㆒ ㆓ ㆔ ㆕ ㆖ ㆗ ㆘ ㆙ ㆚ ㆛ ㆜ ㆝ ㆞ ㆟ ㆠ ㆡ ㆢ ㆣ ㆤ ㆥ ㆦ ㆧ ㆨ ㆩ ㆪ ㆫ ㆬ ㆭ ㆮ ㆯ ㆰ ㆱ ㆲ ㆳ ㆴ ㆵ ㆶ ㆷ ㆸ ㆹ ㆺ ㆻ ㆼ ㆽ ㆾ ㆿ ㆿ

RI

J029

d) Dolinka hraničná

⇒ Osobitným prípadom⁵¹ je *dolinka* s vyššou prístupkou a „kolísavým“ rozšírením prechodu S*. Melodicky sa v starších RI podobá na *kolybelku*, ale vzťah melódie k neumom nie je presný. V novších RI sa „kolíska“ ignoruje a melódia sa tak nelíši od prípadu c).

16.-17. stor. A U R S* c V k Z

var. S430: ㄱ ㄴ ㄷ ㄹ ㅁ ㅂ ㅅ ㅆ ㅈ ㅊ ㅋ ㆁ ㆂ ㆃ ㆄ ㆅ ㆆ ㆇ ㆈ ㆉ ㆊ ㆋ ㆌ ㆍ ㆎ ㆏ ㆐ ㆑ ㆒ ㆓ ㆔ ㆕ ㆖ ㆗ ㆘ ㆙ ㆚ ㆛ ㆜ ㆝ ㆞ ㆟ ㆠ ㆡ ㆢ ㆣ ㆤ ㆥ ㆦ ㆧ ㆨ ㆩ ㆪ ㆫ ㆬ ㆭ ㆮ ㆯ ㆰ ㆱ ㆲ ㆳ ㆴ ㆵ ㆶ ㆷ ㆸ ㆹ ㆺ ㆻ ㆼ ㆽ ㆾ ㆿ ㆿ

J002

J029

⁵⁰ St. 5/52, 9/107, Rd 9, Vskr 3, sD 2.

⁵¹ St. 4/37, 9/101, Rd 5.

⇐ / ⇔ *Dolinka* má v predreformných ruských prameňoch (a ešte aj v S408) ortografiu podobnú *pastele*, avšak s dvojitou zapiatou miesto státie na vyjadrenie nižšej melódie. V starobyzantskom rukopise O nachádzame na paralelných miestach spravidla buď zhodnú sekvenciu neumov či jej viacslabičný derivát, alebo neumy zodpovedajúce o kvintu vyššej duálnej formule (*#pastela*). Strednobyzantská melódia (H) zodpovedá starším neumom.

16.-17. stor.						
S408						
12. stor. (Ch, No)						
O						

Gr., 12.-14. stor. (H, D)						
					var. G	
RI						

Porovnanie strednobyzantskej melódie popevku s ruténskou znamennou melódiou ukazuje zhodu na kostrových bodoch a tónový rozdiel vo finálach. Zníženie finály v ZR iste nie je náhodné – v prvom hlase je rovnako voči gréckemu vzoru znížená finála *pastely* či *kimzy*. Jedným z počiatočných impulzov zníženia mohla byť azda modifikácia finály, častá napr. v oktoichových stichirách:

Druhým z impulzov mohol byť azda fakt, že za *#dolinkou* často nastupovala formula, ktorej začiatkový tón je C:

Posledná nota sa pomerne voľne prispôbovala nástupu ďalšej formuly.

b) *Dolinka* s nižšou prístupkou má v S407 paralelu s odlišnou predkadenciou a tej zodpovedá odlišná predkadencia aj v gréckych (H) prameňoch, čo v novšom ZR nenašlo odraz.

S408

15. stor. (S407)

Gr., 12.-14. stor. (H)

The image shows three lines of musical notation. The first line is S408, the second is a 15th-century manuscript (S407), and the third is a Greek manuscript (12-14th century). The notation consists of rhythmic symbols and melodic lines. Below the Greek manuscript is a green staff with a melodic line.

c) *Dolinka* s vyššou prístupkou má v S407 paralelu s podobnou predkadenciou i gréckymi paralelami ako v prípade b).

15. stor. (S407)

Gr., 12.-14. stor. (H)

The image shows two lines of musical notation. The first line is a 15th-century manuscript (S407), and the second is a Greek manuscript (12-14th century). The notation consists of rhythmic symbols and melodic lines. Below the Greek manuscript is a green staff with a melodic line.

d) *Dolinka* hraničná má v predreformných ruských prameňoch zhruba rovnakých predchodcov ako typ c). V gréckych rukopisoch nachádzame iba jediný (st. 4/37) príklad formuly, ktorá by azda mohla zodpovedať špecifikám typu d).

16.-17. stor.

S408

No, Ch

O, Ga

Gr., 12.-14. stor. (H)

The image shows five lines of musical notation. The first line is a 16-17th century manuscript, the second is S408, the third is 'No, Ch', the fourth is 'O, Ga', and the fifth is a Greek manuscript (12-14th century). The notation consists of rhythmic symbols and melodic lines. Below the Greek manuscript is a green staff with a melodic line.

K-a,G/C – Kolybelka / КОЛЫБЕЛЬКА

⇒ *Kolybelka*⁵² sa melodicky takmer nelíši od *dolinky*. Vzťah *dolinka* – *kolybelka* je z teoretického hľadiska vzťahom „predĺžený – zložený popevok“ a v rámci D-a duality 1. hlasu predstavuje analógiu dvojice *pastela* – *pevega/pecega*.

Vo väčšine prípadov sa *kolybelka* vyskytuje v základnom tvare bez dlhšej deklamácie.

16.-17. stor. U V C¹ c² C²

Iba v st. 8/84 a Tm 7⁵³ nachádzame prístupku s vyšším nástupom, aký bol typický pre *dolinku*.

St. 8/84: 16.-17. stor. ...

⇐ / ⇔ *Kolybelka* má v starších ruských prameňoch paralely s očakávateľnou štruktúrou zápisu. V gréckych strednobyzantských zdrojoch iba v jednom prípade nachádzame melódiu, ktorá by mohla zodpovedať neumom *kolybelky*, inde sa nelíši zásadne od *#dolinky*.

16.-17. stor. S408 S407

12. stor. (Ch, No)

Gr., 12.-14. stor. (H)

⁵² St. 1/12, 2/15, 3/25,26, 5/50, 6/61, 7/73,,74, 8/84,87, sD2, sSSD a).

⁵³ V Tm 7 ide o *kolybelku* s premetom.

K-a,G/a – Dolinka / Kolybelka s premetom

⇒ *Dolinka* a *kolybelka*⁵⁴ môžu mať finálu *a*, čomu sa prispôsobuje aj neumový znak na predposlednej slabike. Ide o dualitnú analógiu *pastely* s vyšším zakončením. Prístupka je rovnaká ako v základnom znení.

var. S410

⇐ / ⇔ **Premet** v kadencii je v starších ruských prameňoch takisto vyjadrený strelou na predposlednej slabike. Tá je možno slovanskou invenciou, akosi pomôckou na prekľenie kvinty. V byzantských paralelách totiž modifikácia zasahuje iba samotnú finálu, prechodom k nej je teda priamy skok o terciu alebo kvintu.

S408		
S407		var.
12. stor. (Ch, No)		var.
O/ Ga		
Gr., 12.-14. stor. (H)		
O/ Ga		
Gr., 12.-14. stor. (H)		

⁵⁴ St. 4/10, 6/63, 7/72,75, 8/92, Tm 1,7, Rd 4,6, sD1, sSSD.

K-a,G/D – Dolinka s chamilou

⇒ *Dolinka*⁵⁵ s chamilou okrem osobitného rozdrobenia v kadencii prináša zmenu finály na D.

Je pozoruhodné, že tento popevok sa v irmologione nenachádza. Naopak, v sD1 prekladajú RI chamilovou melódiou aj bežnú *dolinku*. Je preto možné, že práve v tejto modifikovanej podobe sa nám zachovala pôvodnejšia melódia *dolinky* s finálou D.⁵⁶

⇐ / ⇔ *Chamila* v kadencii sa vyskytuje iba v niektorých stichirách, najmä v nedel'nom oktoichu. Nemá presvedčivé strednobyzantské paralely – azda len občasnú modifikáciu finály (na miestach bežnej dolinky v ZR !), čím sa paradoxne v byzantskej melodike mení posledný tón D na C:

S408
15. stor.⁵⁷

D

RI

⁵⁵ sD1, sSSD c).

⁵⁶ To znamená, že účinok modifikácie sa v skutočnosti obmedzoval len na rozdrobenie, nie na zmenu finály.

⁵⁷ citácia rkp. z 15. stor., J. Gardner, vol. II, str. 212-215.

K-a/G – Pastela / ΠΑΚΤΕΛΑ

Pastela je v 1. hlase základným a najfrekventovanejším záverovým popevkom. Osobitné rozdrenie kadenčného vrchola v RI vytvára nezameniteľný zvuk ruténskeho 1. hlasu.

a) Pastela vlastná

⇒ Vlastnú *pastelu* tvorí⁵⁸ kadencia a (povinná) predkadencia, ktorým predchádza najviac dvojica slabík. Predkadencia v S408 má už poreformnú stavbu.

U S c C: V k Z

S408

16.-17. stor.

RI

var. U+S

var. V

var. C (J228)

⇐ / ⇔ *Vlastná pastela* má v predreformných ruských rkp. podobný zápis kadencie ako v novších prameňoch, ale inú predkadenciu, ktorá sa prekvapivo zhoduje s časťou byzantských paralel.

S407, Ch, No

O/Ga

L

Gr., 12.-14. stor. (H)

RI

var.

Byzantská *#pastela* sa až na rytmiku nepodobá ruténskej *pastele*. Prístupka má odlišnú výstavbu, čo je zrejme dôsledkom vývoja v 14-15. storočí ešte v byzantskom prostredí. Kadenčný vrchol *b* v RI je o terciu vyšší, ale ako uvidíme neskôr, môže ísť o byzantský prvok. Najväznejším a pritom systémovým odklonom je zníženie finály o tón v ZR, podobne ako pri *dolinke* a *kolybelke*.

⁵⁸ St. 7/73, Vd 4,5, Tm 6, Px 1,4, Vskr 9, sD1, a iné.

b) Pastela s nástupom cez tón c

⇒ Štandardne⁵⁹ má *pastela* nástupný vrchol *c* a za ním spravidla len krátku deklamáciu na tóne *a*. V Usp 6 je naopak deklamácia dlhá a rozvinutá do priestoru tercie nad deklamačným tónom.

A U R S c C

var. A+U

RI

var. S429

RI

var. J228

Px 9

RI, Usp 6

⇐ / ⇔ *Pastela s c-nástupom* má v predreformných ruských rkp. podobný zápis kadencie ako v novších prameňoch, ale inú predkadenciu, ktorá sa prekvapivo zhoduje s časťou byzantských paralel.

S407

Ch, No

O/Ga

Gr., 12.-14. stor. (H)

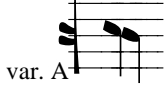
⁵⁹ St. 1/10,12, 5/52, 9/106, Vd 4, Usp 1,5,6, Rd 5, Tm 1,3, Vskr 9, Px 3,6,7,9 a iné. Melodické varianty v kadencii sa zhodujú s a) a preto ich už neuvádzame.

e) Pastela kratšia s nástupom cez tón d

⇒ Alternatívny nástupný vrchol⁶⁰ *pastely* je tón *d*. Je pritom zarážajúce, že podľa samotných neumov nie je vždy možné odlíšiť c-nástup od d-nástupu, ale napriek tomu d-nástup v RI nachádzame takmer bez výnimky tam, kde je to tak aj v strednobyzantských prameňoch.

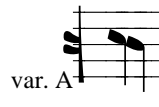
A U R S c C

16.-17.st.

RI var. A

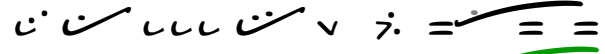
A U R S c C

16.-17.st.

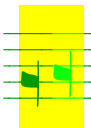
RI var. A

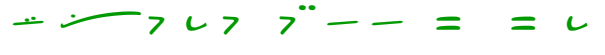
⇐ / ⇔ *Pastela s d-nástupom* má v predreformných ruských rkp. jednoznačný ustálený zápis. V gréckych prameňoch (H) je alternatívou taktiež formula s nástupom cez *d*.

S407

Ch, No

O/Ga

Gr., 12.-14. stor. (H)

O/Ga

Gr., 12.-14. stor. (H)

⁶⁰ Usp 3,5,9 Rd 5, Vskr 1,5, Px 7 a iné.

d) Pastela dlhšia s nástupom cez tón d

Vrchol *c* sa pri *d*-nástupe nemusí stratiť a výsledkom je potom ojedinele komplexný popevok s dvoma predkadenciami.⁶¹

A U R S c² c¹ C

S408

16.-17.st.

RI

var.

var.

16.-17.st.

RI

⇐ / ⇔ *Pastela dlhšia s d-nástupom* sa v predreformnom zápise vyznačuje čašou za nástupným vrcholom. V strednobyzantských prameňoch sa takisto v niektorých prípadoch dosahuje vrchol *d* a za ním ešte *c*.

S407

Ch,No

O/Ga

Gr., 12.-14. stor. (H)

O/Ga

Gr., 12.-14. stor. (H)

⁶¹ St. 1/9, Usp 4,6, Rd 1.

K-a/c – Pevega / ΠΕΒΕΓΑ

⇒ *Pevega*⁶² je melodicky blízka *pastele* typu c) s nástupným vrcholom *d*, ktorý sa tu však spája s nasledujúcim klesaním do *triasky*.

	A	U	S	c ¹	C
16.-17.st.	ⲙ	ⲛ	ⲛ	ⲛ	ⲛ

RI

var. A:	ⲙ	ⲛ	ⲛ	ⲛ	var. c ¹ :	ⲙ	ⲛ	ⲛ
---------	---	---	---	---	-----------------------	---	---	---

MR, VS J002, 029 I229

J002

sD2:

16.-17.st.	ⲙ	ⲛ	ⲛ	ⲛ	ⲛ
------------	---	---	---	---	---

Iniciálny popevok môže byť po reforme samostatný⁶³ (*prihlaska trasená*) – po jeho oddelení ostane z *pevegy* vlastná *pastela*:

	U	S	c ¹
S408	ⲙ	ⲛ	ⲛ
16.-17.st.	ⲙ	ⲛ	ⲛ

⇐ / ⇔ *Pevega* v predreformnom zápise predstavuje *pastelu* s trasenou prístupkou. Byzantské neumy v O/Ga a Ku viditeľne ladia so znamenným zápisom. Strednobyzantské melódie v H a Y stavajú na týchto neumoch, ale zároveň demonštrujú veľmi odlišné prístupy vo fixácii melódie. Ruténskej melódii je výnimočne bližší variant Ku/Y.

⁶² Usp 5,6,8, iRd 3, Px 7,8, sD2.

⁶³ V S408 ešte neoddelený. Oddelenie iniciálneho popevku má oporu v časti byzantských paralel.

S407
 S407, Ch.No
 Ku
 Y
 O/Ga
 H

K-a/c – Pecega / Πειεγά

⇒ *Pecega*⁶⁴ je zhustený variant *pevegy*, v ktorom sa úsek za triaskou zredukoval na dve slabiky a nástupný vrchol sa tak stal začiatkom predkadencie. Realizácia **triasky** má rovnaké varianty ako pri *pevege* a tu ich už neuvádzame.

a)

16.-17.st. A c¹ C

RI

b)

16.-17.st. U S c¹ C

RI

c)

S414 A U S c¹ C S430 S429

RI

⁶⁴ St. 1/9, 3/28, 4/40, Rd 1,3,4.

Na úrovni neumov je *pecega* voči *pastele* v podobnom vzťahu ako *kolybelka* k *dolinke*.

Kolybelka	
Pecega	

⇐ / ⇔ **Pecega** v predreformnom zápise aj v byzantských paralelách predstavuje skrátenú *pevegu*.

S407		
Ch		
O		
H		
D		
RI		

Vzťah oboch melódií *pecegy*, znamennej a strednobyzantskej, je prekvapivo blízky. Práve na tejto jednoznačnej príbuznosti potom najlepšie vidno zmeny, ktorými ruténska znamenná melódia prešla.

K-a/c – Pastela so steziou / Παστέλα σο στεζιού

⇒ Kadencia *pastely* je otvorená voči rôznym modifikáciám, ktoré však existujúce kokizníky nie veľmi reflektujú. Jeden z mála katalogizovaných prípadov je modifikácia *steziou*, ktorá posúva finálu o kvartu vyššie. V irmosoch 1. hlasu ZR je doložená dvakrát (Usp 1, Vskr 1). Uvádzame len samotnú modifikovanú kadenciu:

The image shows musical notation for a modified cadence. At the top, a C-clef is positioned above a horizontal line. Below this, three rows of neumes are shown, labeled S408, 16.-17. stor., and S429. The neumes consist of horizontal lines with various symbols (dots, curves) indicating pitch and rhythm. Below the neumes, a staff of music is shown with a treble clef, labeled RI. The staff contains a sequence of notes, with some notes highlighted in cyan and others in grey. Below the staff, there are two variations labeled 'var.' and 'J029', each with its own set of notes and highlights.

⇐ / ⇔ *Stezia* je s podobnou ortografiou doložená aj v predreformných ruských prameňoch a v byzantských paralelách s analogickým neumovým zápisom. Jej melódiu ZR zachoval vcelku presne.

The image shows musical notation for the cadence 'Stezia'. At the top, a C-clef is positioned above a horizontal line. Below this, a row of neumes is shown, labeled S407. The neumes consist of horizontal lines with various symbols (dots, curves) indicating pitch and rhythm. Below the neumes, a staff of music is shown with a treble clef, labeled Gr., 12.-14. stor. (H). The staff contains a sequence of notes, with some notes highlighted in green.

V strednobyzantskom ms. H nájdeme steziu ešte v Usp 7.

K-a/d – Pastela s podjezdom

⇒ *Podjezdom* sa kadencia pastely nasmeruje do finály d, teda o kvintu vyššie. V 1. hlase ZR je doložená trikrát (Rd 1, st. 1/9, pPM v J480,1099). Uvádzame len modifikovanú kadenciu:

C

S410									
S414									
S424									
S429									

RI

⇐ / ⇔ **Podjezdová modifikácia** sa v predreformných rukopisoch prejavuje len dvojbodkou za poslednou stáciou:

S407 var.

V spomínaných dvoch irmosoch sa v gréckych prameňoch nachádza bežná *#pastela*. Na iných miestach však nachádzame podobné modifikácie *#pastely*, ktoré by mohli byť vzorom pre novší ZR. Najpresvedčivejším príkladom je Px 7, kde v súlade s ruským predreformným zápisom modifikácia zasahuje výlučne finálu. To je presná duálna analógia s popevkom *dolinka s prechvatom*.

Px 7

O

Gr., 12.-14. stor. (H)

V Px 4,9 sa finála zvyšuje iba na tón c, kontúrami však kadencia zodpovedá *podjezdu*.

Px 4,9

S407

Ch

O

Gr., 12.-14. stor. (H)

K-a/- – Pastela-voznos

⇒ V niektorých kánonoch nachádzame⁶⁵ *pastelu* s otvorenou finálou, ktorá na úrovni neumov pripomína stredový *voznos* zo 4. hlasu. Prístupka i predkadencia sa nelíšia od *pastely* všetkých typov, uvádzame preto len hlavnú kadenciu.

S408
16.-17. stor.

RI

var. V: J673,MT J029,I229 L1709,MR

Pastele-voznosu často predchádza polosamostatné predsadenie:

⇐ / ⇔ *Pastela-voznos* má v predreformných rukopisoch na poslednej slabike spravidla, ale nie nutne *složitia*:

S407, Ch, No

var. Z

V strednobyzantských prameňoch sa na mieste znamennej *pastely-voznosu* nachádza *#pastela* s modifikovanou finálou.

O/Ga

H

Y

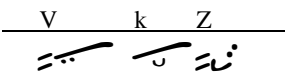
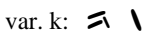
var. Z

⁶⁵ St. 5/52, 6/63, 7/75, 8/91, 9/101,107, Usp 3,4,7, Rd 5,7,9, Vskr 4,5, Px 7,8. Väčšina zo spomenutých stĺpových irmosov má paralelu v roždestvenskom kánone. Je pozoruhodné, že vo veľkej časti kánonov ani v stichirách sa tento popevok nenachádza.

K-a/a – Pastela-driaby

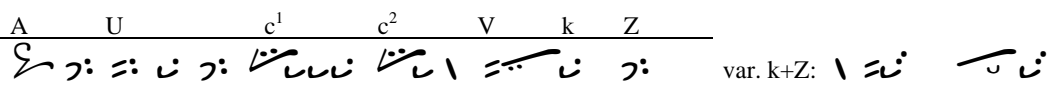
⇒ Predovšetkým v kánone Px nachádzame⁶⁶ *pastelu* s modifikáciou na posledných dvoch znakoch, ktorá pripomína *D-driaby* zo 4. hlasu. V rukopisoch S429-430 a novších badáme tendenciu nahrádzať tieto *driaby voznosom*. V starších rukopisoch *voznos* vystupuje často ako alternatíva *driabov* a RI majú výraznú tendenciu tlmočiť neumy *driabov* ako *voznos*. Rozhodne teda ide o blízko príbuzné popevky.

Podľa neumov sa *driaby* zhodujú s *pastelou* v prístupke a predkadencii. Modifikácia kadencie je nasledovná:

16.-17. stor. var. k:

RI

V kánone Px sa neumový zápis zjednodušuje a tomu sa prispôsobuje melódia v RI. Zjednodušenia sú pritom nie veľmi pravidelné, takže popevok sa dost' vymyká z inak pedantnej normatívnej výstavby formúl ZR.⁶⁷ Uvádzame teda osobitne viacero výrazných reprezentantov *driabov*. Všimnime si, že *strela* na vrchole kadencie nemusí mať dvojbodku pod ramenom.

 var. k+Z:

J002

J228

J002

J228

⁶⁶ St. 8/91, Rd 6,8, Vskr 3, Px/Kp 1,3,4,5,6,8,9.

⁶⁷ Ide o popevok, ktorý je azda zápisom predtým nepísanej ústnej tradície.

	A	c ¹	V	k	Z	
S408	ⲥ ⲥⲥⲥ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	
16-17.st.	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	
J002						
J228						
	A	c ¹	V	k	Z	
16-17.st.	ⲥ ⲥⲥⲥ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	
J002						
	A	U	c	V	k	Z
	ⲥ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ ⲛⲓ	
J228						

⇐ / ⇔ Popevok *pastela-driaby* nemá v predreformných ruských ani v byzantských rukopisoch osobitný pravzor. Jej predchodcom je bežná *#pastela*, ale najčastejšie *#kimza*. Osobitná znamenná melódia je pravdepodobne slovanskou invenciou. Vzhľadom na práve uvedené skutočnosti, ale tiež vzhľadom na to, že sa v žiadnom kánone ako celku nenachádzajú súčasne *driaby* a *kimza*, predpokladáme, že ide o alternatívnu realizáciu *kimzy*. Melodický príklon prístupky k *pastele* neprevyšuje, ide o popevky rovnakej kategórie.

K-a/a – Pastela (driaby) s prechvatom

⇒ Predposledný ťažký znak kadencie *pastely* alebo *driabov* môže byť rozdelený medzi dve slabiky. V byzantských rukopisoch ide o bežnú vec, ktorá nemá zásadný vplyv na charakter a melódiu popevku. V poreformnom ZR je takéto delenie katabázy zriedkavé a v jej melodickej interpretácii vládne nejednota.

a) *Pastela s prechvatom* sa nachádza na troch miestach. Vo Vd 6 sa okrem J002 interpretuje melódiou bežnej *pastely*. V Rd 3 (~st. 3/28) má predkadencia iba dve slabiky.

Vd6	V	k	Z
No	≡	ㄥ ㄥ	+
16.-17. stor.	≡	ㄥ ㄥ	+
S429	≡	ㄥ ㄥ	+

J002

Rd3	U	R	c	V	k	Z
S407	ㄥ ㄥ ㄥ ㄥ	ㄥ	ㄥ	≡	ㄥ	≡
16.-17. stor.	ㄥ ㄥ ㄥ ㄥ	ㄥ	ㄥ	ㄥ	ㄥ	≡

J029

RI prevl.

VS

b) *Driaby s prechvatom* nájdeme výlučne v Px, sú zreteľnou alternatívou bežných driabov (zhodná pozícia v rôznych tropároch jednej piesne). Melodicky sa interpretujú ako *driaby* so štvorslabičnou kadenciou alebo ako *zadevec* (vyšší aj nižší). Konfúzia so *zadevcom* sa odohráva už na úrovni neumov.

	V	k	Z
No,Ch,S407	≡	ㄥ ㄥ	≡
16.-17. stor.	≡	ㄥ ㄥ	≡
16.-17. stor.	≡	ㄥ ㄥ	≡

J002,228

⇐ / ⇔ Byzantský pravzor popevkov *pastela, driaby* s prechvatom je oveľa frekventovanejší než je to v ZR. Melodicky ide o #kimzu alebo #pastelu.

No,Ch,S407

O

H

K-a/D,a – Kulizma stredná / ΚΔΙΛΙΖΜΑ ΣΡΕΔΙΑΑ

Kulizma stredná uzatvára vnútorné periódy piesní. Nachádza sa výlučne v stĺpových irmosoch, v kánonoch Tm, Vskr, Rd a v stichirách.

a) *Kulizma stredná, D-variant*

⇒ Základný tvar strednej *kulizmy*⁶⁸ má finálu *D* a neobvyklú kadenciu, ktorá na troch slabikách plynule zostúpi o kvintu (z *a* na *D*).⁶⁹ Táto skutočnosť spolu s neexistenciou zásadných variantných znení jadra naznačuje, že ide o relatívne mladý popevok.

S408

16.-17. stor.

inic c C

var. inic

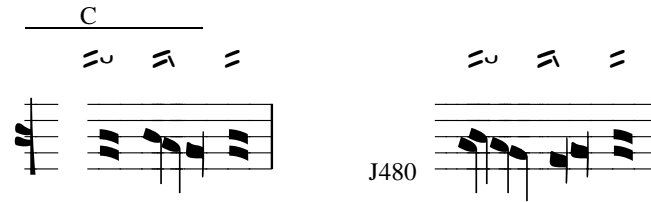
16.-17. stor.

⁶⁸ St. 1/10-12, 3/28, 6/61,63, 7/72,75, 8/87, Tm 1,5, Vskr 6,9, sD1-2.

⁶⁹ Trojslabičné hlavné kadencie ťažkých popevkov v ZR zostupujú spravidla o terciu.

b) Kulizma stredná, a-variant

⇒ Alternatívnu melódiu hlavnej kadencie strednej kulizmy⁷⁰ (s rovnakým neumovým zápisom) nachádzame v ruténskom kánone Rd (v SI je finála vždy D). Ide teda o ten istý popevok, ale v danom kánone interpretovaný melódiou z duálnej oblasti.

c) Kulizma stredná s paukom

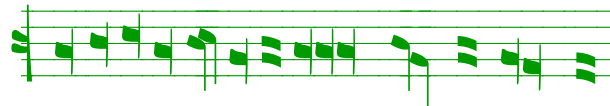
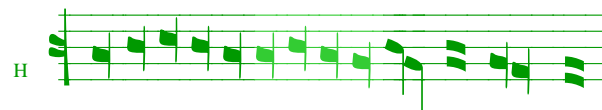
⇒ V mnohých stichirách (napr. samopodoben *Dréve Moyséu* alebo stichovna 1.9.) je finálny neumový znak kulizmy strednej doplnený paukom. Nikde v RI sme nenašli jeho melodickú interpretáciu. V ruských prameňoch sa melódia odvíja od nápevu pauka, čomu sa prispôsobuje kadencia. Melódia je však nevyvážená a zrejme aj v ruskej interpretácii ide o umelú, nie veľmi podarenú rekonštrukciu.

S411 ≈ ꞛ: \ ≈ ≈ △
S429 ≈ ꞛ: \ ≈ ≈ =△

⇐ / ⇔ *Kulizma stredná* v 1. hlase si na úrovni neumov drží kontinuitu s predreformnou tradíciou. Popevku zodpovedá pomerne ustálená sekvencia s kulizmovou kadenciou. V byzantských prameňoch na miestach znamennej strednej kulizmy nachádzame vo viac ako polovici prípadov popevok s finálou F podobný #kulizme zo 7. hlasu.

S407 ℄ ℄ ℄ ℄ ℄ ℄ = √ ℄ \ = √ = =
S407,No,Ch ℄ ℄ ℄ ℄ ℄ ℄ U ℄ \ = √ = \ =
Ch ℄ ℄ ℄ ℄ ℄ ℄ U ꞛ: \ = √ = \ =
O/Ga ℄ ℄ ꞛ ꞛ \ = = =

⁷⁰ Rd 3, 6, 7.

Uvedené byzantské paralely dávajú odpoveď na viacero otázok.

a) Obmedzený výskyt popevku, ktorý sme konštatovali vyššie, je daný ešte obmedzenejším výskytom svojho pravzoru v byzantských prameňoch.

b) Detailná zhoda prístupky a predkadencie *strednej kulizmy* v 1. a 7. hlase ZR má korene ešte v byzantskej vrstve tradície.

1. hlas

7. hlas

c) Pôvodná finála *kulizmy strednej* bol *mesos* hlasu – tón *F*. Ten sa v modálnom systéme 1. hlasu ZR „neuchytil“ a musel byť nahradený „systémovnejším“ tónom.⁷¹ V duálnom režime nepoznačeným poklesom finály prichádzajú do úvahy tóny *D*, *a* a vybrali sa obe možnosti. To je azda dôvod, prečo má stredná kulizma dva melodické varianty. Zároveň vidíme, že neobvyklý zostup o kvintu v kadencii nižšej melódie ZR je podľa všetkého novšou redakčnou úpravou a pôvodná kadencia klesala štandardne o terciu k tónu *F*.

Pauk na poslednej slabike v ZR má svoj presný predobraz v predreformných rukopisoch a nadväzuje na grécku modifikáciu finály znakom *kylisma*.

S407,439 =υ =\ =θ)

D

G

⁷¹ Zatiaľ ostáva otvorenou otázkou, či ide o autonómny vývoj v rámci ZR alebo má svoju paralelu a príčinu vo vývoji novobyzantského spevu v 15.-16. storočí.

K-c/G – Kimza / KĪMZA

⇒ Záverový popevok *kimza* je menej frekventovanou⁷² alternatívou *pastely*. Vlastnému popevku (s nepovinným úsekom S) predchádza spravidla nástup od tónu *G* a prípadná krátka deklamácia. Nástupný vrchol U môže v kratšom variante splynúť s vrcholom predkadencie. Na dvoch miestach (st. 6/61, Tm 5) má *kimza* ťažší nástup priamo na tóne *c*.

a) 16.-17. stor. A U R S c C

var. A c

b) 16.-17. stor. U S c C

⇐ / ⇔ *Kimza* mala pred reformou kulizmovú kadenciu s predkadenciou dvoch typov.

1. Ch, No, S407

O/Ga

O

H

⁷² st. 5/50, 6/61, Vd 3, Usp 6,9, Tm 5, Vskr 4,6,9, sD1-2.

2. Ch.No,S407

The image shows musical notation for Ch.No,S407. At the top, there are two lines of neumes. Below them is a staff with notes and the label 'D, G'. Underneath that is a line of neumes labeled 'O/Ga' with a grey box highlighting a specific neume. Below that is a staff with notes labeled 'H'. At the bottom, there is another staff with notes and a tilde symbol (~) at the end.

Ako vidíme z rozpisu hlavných byzantských paralel, kadencia *kimzy* je podobná vyššej *pastele*, ale kadenčný vrchol má o terciu vyššie. Dva spôsoby realizácie (ch/hc) sa od seba nelíšia podstatným spôsobom a oba stoja na exegéze zhodných starobyzantských neumov.

Predkadencia a prípadná prístupka sú dvoch typov a tie miestom svojho výskytu presne zodpovedajú lokalizácii dvoch typov znamennej *kimzy*.

K-c/G – Kulizma skamejná / கடற்குள் காமேஜனா

⇒ Záverový popevok *kulizma skamejná* nachádzame výlučne v stichirách.⁷³ Má rovnakú kadenciu ako *kimza*, ale odlišnú prístupku s prípadnou viacnásobnou predkadenciou.

a) Jednoduchá predkadencia (SA4, len podľa J002), kadencia bežná aj delená (= s prechvatom):

A U S c C
var. C

b) Dvojitá predkadencia⁷⁴:

16.-17. stor. A U c¹ c² C
var.

⇌ / ⇌ *Kulizma skamejná* má aj v predreformných prameňoch dva varianty líšiace sa predkadenciou. Len pre dlhší z nich máme k dispozícii grécke paralely, ktoré ukážkovo demonštrujú princíp D-a duality v 1. hlase.

a) 15. stor. Ϳ. ͿͿͿ Ϳ =v =\ =

b) 15. stor. ͿͿͿͿ || Ϳ Ϳ =v =\ =

O ͿͿͿͿ Ϳ =v = =v

Y

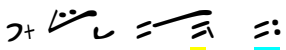
⁷³ sD1-2, SA4.

⁷⁴ O tón nižšia dvojica nôt (cd vs. bc) v prípade b) je normatívny ruténsky tvar, vyšší variant je špecifikom J002, a aj to len v SA4.

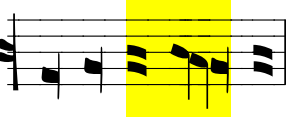
K-a/a – Ulomec / Οὐλομέλιζ

⇒ Popevok **ulomec** (*velký*) radíme do triedy K, keďže je jedným z potomkov byzantskej #*pastely/dolinky*. Nachádzame ho výlučne v kánone Vskr, stichirách SSD a dvoch stĺpových irmosoch.⁷⁵ Jeho syntax v ZR nie je ustálená ani v neumoch, ani melodicky.

Typ a)

16. stor.

17. stor.

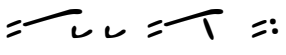

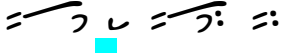
var.

J029

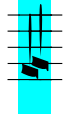
J002

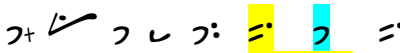
I229

16. stor.

17. stor.

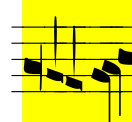

16.-17. stor.

var.

Typ b)

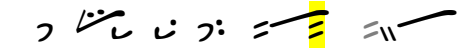
16.-17. stor.

var.

J002

Typ c)

16.-17. stor.

var.

J289

⁷⁵ st. 3/24, 4/38, Vskr 3,4,7,8, sSSD a,b,c.

⇐ / ⇨ *Ulomec* nemá v predreformných prameňoch jednoznačný pravzor. V byzantských paralelách mu spravidla prislúcha #*dolinka* (s *premetom*).

Pre typ b) nachádzame jedinú, ale veľmi presnú paralelu, formulu, ktorá nepochybne bola vzorom pre znamenný *ulomec* a tak ospravedlňuje jeho nárok na samostatnú existenciu. Variantné znenie gréckej melódie naznačuje príbuznosť s #*kulizmou strednou*.

a) Ch, No (Vskr 7)

b) S407 (Vskr 8)

O
L

H

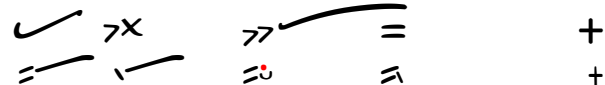

RI

c) S407 (SSD)

K-c/G – Kulizma mečíková

⇒ Záverový popevok *kulizma mečíková* nachádzame výlučne v SA 4 c,d. V J002 je bohato rozvinutá, takže má už charakter veľkoruspevného *lica*. Ako prezrádza predreformný S407, ale aj samotná melódia, popevok je v skutočnosti akoby exegézou *dolinky*.

S407 +
16.-17. stor. +

J002

dolinka

Trieda M

Popevky na báze mreže a lacegy

M-F/C – Podkladec / ΠΟΔΚΛΑΔΕΙΖ

⇒ *Podkladec* je v RI je doložený iba dva razy (iRd 6 a 9).

	S	c	V	Z	
S408	↘	↘	↘	↘	
16.-17. stor.	↘	↘	↘	↘	var. ↘

RI

⇐ / ⇨ *Podkladec* má v predreformných prameňoch rovnaký zápis ako jednoduchší *voznos* posledný zo stupňových antifón.⁷⁶ Staro- a stredno-byzantské paralely sú obdivuhodne blízke.

S407	↘	↘	↘	↘	=	=
No	↘	↘	↘	↘	=	=
O	↘	↘	↘	↘	=	=

H

D

D

G

RI

⁷⁶ To znamená, že v rámci reformy boli pravdepodobne *podkladce* zo Step nahradené *voznosmi*.

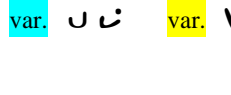
M-G/C,d – Voznos posledný / Возносъ послѣднѣй

⇒ *Voznos posledný* je prepracovanejším variantom *podkladca* a je mrežovým protipólom *dolinky*. Nájde ho výlučne v kánone iRd a stupňových antifónach. V základnom znení stojí na konci piesní;⁷⁷ v ich strede má chamilu.⁷⁸ Napriek podobnosti mena nemá súvis s vyššie spomínaným *voznosom*.

M-G/C, Voznos posledný základný

Invariantná časť popevku sa dá chápať ako dvojslabičná kadencia, ktorej predchádza prepracovanejšia predkadencia na troch slabikách.

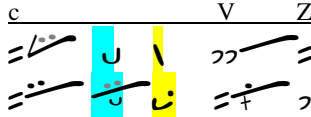
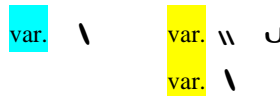
S408 var.

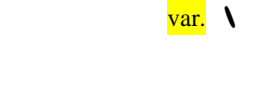
16.-17. stor. var.

RI

M-G/D, Voznos posledný s chamilou

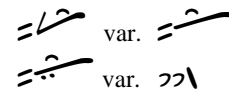
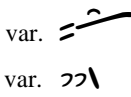
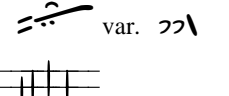
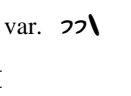

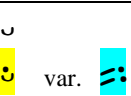
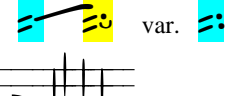
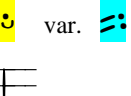

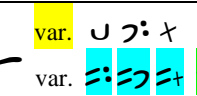

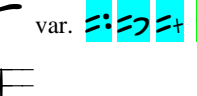

Chamila modifikuje kadenciu tak, aby finálou bol tón D.

S408 var.

16.-17. stor. var.

RI

Prístupka *voznosu posledného* má niekoľko osobitných variantov (v prípade viacerých slabík sa oddeľujú do samostatných popevkov):

<p>S408 var. </p> <p>16.-17. stor. var. </p> <p>RI </p>	<p>S408 var. </p> <p>16.-17. stor. var. </p> <p>RI var. J002 </p>
<p>S408 var. </p> <p>16.-17. stor. var. </p> <p>RI </p>	<p>S408 var. </p> <p>16.-17. stor. var. </p> <p>RI </p>

⁷⁷ iRd 6,9, Step 1abc,2bc,3a.

⁷⁸ iRd 6,9, Step 2b.

M-a/G – Lacega / Λαιέτα

⇒ *Lacega* je v ZR skrátením *pastely* o poslednú slabiku v kadencii.⁷⁹

U R S c V Z

S408 ...

16.-17. stor.

RI

var.

Osobitným prípadom je iRd 1 s odlišne stavanou prístupkou a predkadenciou. Preklad RI nezodpovedá presne poreformným neumom:

A U S c V Z

16.-17. stor.

RI

var. VS

J002

⇐ / ⇔ *Lacega* je aj v starších prameňoch krátkym variantom *pastely*. Vďaka strate poslednej slabiky *pastely*, ktorá sa v ZR znižuje, je v prípade *lacegy* znamenná finála a zhodná s finálou strednobyzantského pravzoru.

S407, No

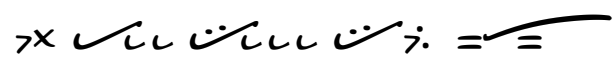
O,Ga

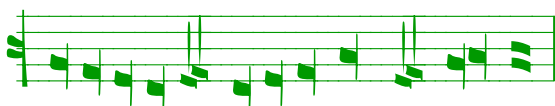
H

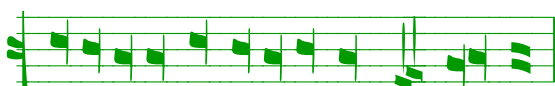
RI

⁷⁹ st. 6/61,8/92, Usp 8, Tm 1, iRd 1, SA4d

Zvláštnemu variantu z iRd 1 zodpovedá odlišná stavba popevku aj v starších prameňoch:

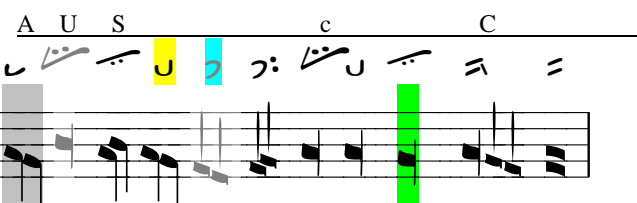
S407

H

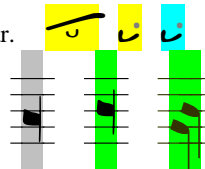
Y

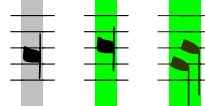
M-a/G – Mreža / Мрежа

⇒ **Mreža** sa v 1. hlase⁸⁰ vyskytuje najmä v stĺpových irmosoch a druhom roždestvenskom kánone. Nenájde sa v nej deklamácia, melódia sa počtu slabík prispôbuje množstvom použitých znakov pevne danej prístupky.

16.-17. stor.

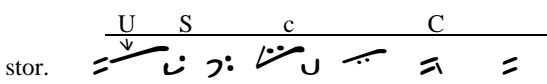
RI

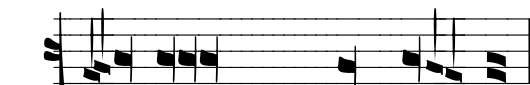
var.

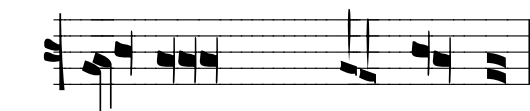
var.

var.

Osobitným prípadom je *mreža* v st. 8/99 s ťažším neumovým nástupom a sporným prekladom v RI:

16.-17. stor.

RI

J029

V niektorých stichirách (napr. na litii 26.9.) je finála *mreže* modifikovaná *paukom*. Kokizníky takýto popevok uvádzajú pre 2. a 6. hlas, pričom aj v strednobyzantských paralelách má pauk melodickú hodnotu vlastnú skôr 2. hlasu. Navrhujeme preto tento popevok interpretovať ako „prvo-druhohlasný“.

⁸⁰ st. 3/25,27, 5/51, 7/73,74, 8/85,86,94,99, Vd 5, iRd 4,5,8,9, Rd 9, Tm 4, SA4e.

S411

S414

RI

⇐ / ⇔ *Mreža* má v predreformných prameňoch väčšinou pevnú ortografiu, nie príliš odlišnú od tej novšej. V starobyzantských neumoch a prepisoch strednobyzantských paralel má mreža niekoľko možných pravzorov. Jeden z nich, na úrovni neumov najpresnejšie zodpovedajúci *mreži* v ZR, je variant formuly #*lacega*.

S407, No, Ch var.

O,Ga

H

Druhým z pravzorov je #*šibok* (mrežová modifikácia #*dolinky*). Ďalším (výlučne v iRd), o terciu až dve vyšším, pravzorom je mrežová modifikácia #*strednej kulizmy*. Od tejto formuly je odvodený aj variant so šibkom.

O,Ga

H

D (mreža s paukom)

RI

Nakoniec je tu byzantská formula, ktorá s výnimkou rytmu kadencie melodicky najpresnejšie zodpovedá znamennej *mreži* a na jej mieste ju nachádzame aj v 7. hlase.

O,Ga

H

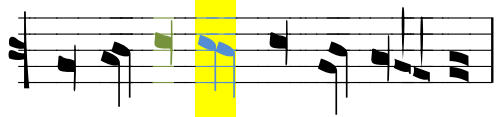

RI

M-a,c/G – Šibok / ШИБОК

⇒ **Šibok** je v 1. hlase frekventovaný záverový popevok,⁸¹ ktorého základná melódia predstavuje mrežový protipól *kimzy* a *pastely*. Neobsahuje deklamáciu, môže vynechávať znaky U, S alebo obidva, prípadne krátiť anabázu.

S408 A U S c C

16.-17. stor. ۱ = ۲ : ۳ = ۴ = ۵ = var. ۱ = ۲ = ۳ = ۴ = ۵ =

RI var.

var. L1709 Px 6: J228 J002

Prístupka *šibku* sa v 1. hlase môže modifikovať dvoma spôsobmi. Prvým je predsadenie pridávajúcej slabiky k základnej melódii.

st. 3/26, Px 6

16.-17. stor. ۱ = ۲ : ۳ = ۴ = ۵ = ۱ = ۲ = ۳ = ۴ = ۵ =

RI J002

st. 8/95

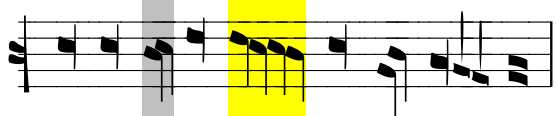
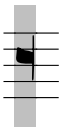
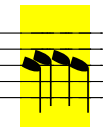
16.-17. stor. ۱ = ۲ = ۳ = ۴ = ۵ =

RI

Druhá modifikácia⁸² prístupky je mrežovou analógiou *pecegy/pevegy*. Miesto prístupky je tu osobitný, avšak neoddeliteľný iniciálny popevok *vozdržka lomená*.

S408 A U S c C

16.-17. stor. ۱ = ۲ : ۳ = ۴ = ۵ = ۱ = ۲ = ۳ = ۴ = ۵ =

RI var. J002

⁸¹ stípkové irmosy, iRd, Usp 1, Vd 3,8,9, Rd 7,8, Tm 7,8, Vskr 8, Px/Kp 6, SA4e, step 1c, 3ac

⁸² st. 2/15, 8/96,98, 9/105, iRd 3,4,8.

Dlhší variant (st. 8/98) naznačuje, že táto modifikácia je vsnutím nového „traseného“ motívu do pôvodnej melódie *šibka*:

16.-17. stor.

RI

⇐ / ⇔ *Šibok* má v predreformných rukopisoch charakteristickú poslednú trojicu neumov, kde pri porovnaní so strednobyzantskými prameňmi prekvapuje prevažujúci znak *skamia*.

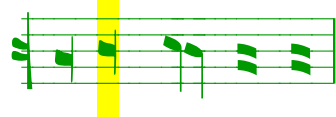

Lepšie by tu zodpovedal zriedkavý variant s \surd . Strednobyzantské pramene uvádzajú #*šibok* dualitne s finálou *D* alebo *a*. Znamenná kadencia je odvodená od vyššieho variantu.

S407, Ch var.

No

O,Ga

H

H var.

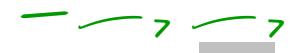
RI

Pravzor znamenného *šibku* môže mať aj rýchlejšiu kadenciu:

S407, Ch, No

O,Ga

H,Y

O,Ga

H Y,H

RI

Šibok s polkulizmou v prístupke má strednobyzantskú analógiu v oktoichových stichirách:

D

RI

M-a,c/G – Koleso / Колесо

⇒ *Koleso (k'uč)* je v 1. hlase zriedkavý⁸³ popevok, ktorý sa spravidla v RI tmočí melódiou *šibku*. Iba v st. 2/15 a SA 4e má vlastnú melódiu, ktorá je v približnej zhode s *kolesom* 7. hlasu:

	A	U	R	c	C	
S408						
17. stor.						
RI						
	U	R	c	C		
S408						
16.-17. stor.						
RI						
var. J029						

⇐ / ⇨ *Koleso* nemá v predreformných rukopisoch jednoznačného predchodcu. Neumovú postupnosť, ktorá by pripomínala poreformné koleso, nachádzame zriedkavo a to na miestach iných znamenných popevkov (napr. *mreže* v st. 8/99, *šibku* v iRd 5, *vozmeru* v Usp 5), pričom jej alternatívou je už v *No šibok*.

S407	
S407	
Ch	

Presvedčivé a početnejšie strednobyzantské paralely nachádzme iba v oktoichových stichirách – melodická aj rytmická podobnosť so znamenným kolesom je evidentná:

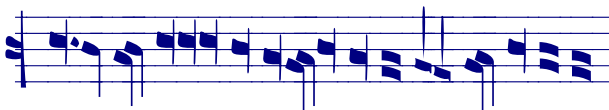
D,G	
RI	

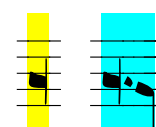

⁸³ V poreformných rkp: st. 2/15, SA4e, step 1b,2c, 3b.

M- /a – Riutka

⇒ *Riutka* sa v 1. hlase nachádza iba v Px 8. Podľa jej finály a prístupky usudzujeme, že ide o mrežové skrátenie *kulizmy strednej vyššej*. Neumový zápis nie je jednotný a vymyká sa štandardným popevkovým kategóriám. Melodická interpretácia v RI nezodpovedá presne poreformným neumom – naopak, s neumami v S407 ladí veľmi dobre. Ide teda zrejme o predreformný relikť.

S408 :: ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ +
 16-17. stor. :: ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ +
 :: ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ +
 S429 :: ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ +
 ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ ۛۛۛۛ +

SI

S407 ۛۛۛۛۛۛ = ۛۛۛۛۛۛ +
 J002
 J228

⇐ / ⇔ *Riutka* v zápise podľa S407 približne zodpovedá gréckej strednobyzantskej melódii, avšak v kadencii mu chýbajú dva tóny.

S407 ۛۛۛۛۛۛ = ۛۛۛۛۛۛ +
 H

Trieda Θ

Tematizmy (fity) a hypostázy (licá)

Θ- a/c* – Fita so zmeicou/ΘΉΤΑ ΣΟ ΖΜΕΙΣΟ

⇒ *Fita so zmeicou*⁸⁴ je v 1. hlase typická najmä pre uspenský kánon a v menšej miere pre roždestvenské kánony.

S408,410 Ϸ ↘ ϷϷϷ Ϸ: =: ΘϷ

16-17. stor. Ϸ+ ↘ ϷϷϷ Ϸ =: ΘϷ

⇐ / ⇔ *Fita so zmeicou* má v predreformných rukopisoch vo väčšine prípadov dva možné zápisy, ktoré sú vo variantnom vzťahu. V strednobyzantských prameňoch im zodpovedá podobný, avšak o niečo konkrétnejší nemový zápis, ktorého melodický význam je veľmi blízky znamennému nápevu (najmä J002 a SI).

S407,Ch,No ϷϷϷϷ ϷϷ ⇒ ΘϷϷϷ

 ϷϷϷϷ Ϸ = — ΘϷϷϷϷ

⁸⁴ St. 1/4, 7/74, 8/86,88,91, Usp 3,4,7,8,9, iRd 8, Rd 1,8, Vskr 1.

Θ- a/G – Pauk/Παύλα

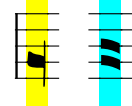
⇒ *Pauk*⁸⁵ je v 1. hlase zriedkavým popevkom, ktorý sa viaže výlučne na kánony veľkonočného obdobia (Px, Tm).

S408 = Δ

16-17. stor. Δ

RI

var. \

var.

Osobitne, v kontexte odlišných neumov, nachádzame pauk v Rd 4 a Usp 1, kde má pravdepodobne úlohu zhustenia kadencie *lacegy* nad jednu slabiku.

16-17. stor. Δ var.

RI

⇐ / ⇨ *Pauk* má v predreformných rukopisoch podobný neumov zápis ako v ZR. V byzantských prameňoch sme mu v 1. hlase paralelu zatiaľ nenašli.

S407,Ch,No

Lacego-pauk nemá v starších rukopisoch oporu.

⁸⁵ Tm 9, Px 3, 7.

Θ -IG – Fita kudriava/ΘΉΤΑ ΚΥΔΡΙΑΒΑ

⇒ *Fita kudriava* (= *kučeravá*) je typická pre 7. hlas. V základnej databáze 1. hlasu ju nachádzame iba v sD2, kde je poreformnou invenciou. V starších prameňoch nemá paralelu.

16.-17. stor.

Kostra fity:

⇐ / ⇔ Strednobyzantskú paralelu k *fite kudriavej* nachádzame *Anatol 2*. V otrockom prepise do nôt jej melódia v druhej časti zodpovedá len najvlastnejšej kostre znamennej fity, ktorá je mnohonásobne rozvinutejšia. Finála v RI je výslovne dodatkom o tón nižšie – chýba aj v ruskej interpretácii.

⊖ -/c – Fita piatohlasná/ΘΗΤΑ ΠΑΤΟΓΛΆΧΗ

⇒ **Fita piatohlasná** (= typická pre 5. hlas) je v 1. hlase v RI doložená iba v SA4c,d. Jej neumový zápis je nejednotný.

S407 ㄥㄥ = ⊖ = ↘

S409 ㄗ+ 〃 ⊖ = ↘ = } =:

S429 ㄗ+ =+ = ↘ = } =:

 ㄗ+ㄥ 〃 } ⊖ = ↘ =:

RI

Grigorev

⊖ -/a – Fita povodná/ΘΗΤΑ ΠΟΒΌΔΗ

⇒ **Fita povodná** sa v 1. hlase nachádza iba v stichirách (*Alfabet 3, Anatol 6*). Jej ruténske znenie nepoznáme, takže uvádzame iba ruskú interpretáciu podľa SI a Grigoreva.

S411 ㄗ: ㄗㄥㄥㄥ ㄗ = ㄗ ⊖ } =:

S414 ㄗ: ㄗㄥㄥㄥ ㄗ = ㄗ ⊖ } =:

S429 ㄗ: ㄗㄥㄥㄥ ㄗ = ㄗ ⊖ } =:

SI

D

D

Θ -Ia – Fita triasopovodná/ΘΉΤΑ ΤΡΑΣΟΠΟΒΟΔΗΛΑ

⇒ *Fita triasopovodná* sa v 1. hlase nachádza napr. v stichire na stichovne 1.9. Jej ruténske znenie nepoznáme, takže uvádzame iba ruskú interpretáciu podľa Grigoreva.

S411 " — θ 3 ::
S414 " — θ ::

Grigorev

D

Θ -Ic – Fita hromostrelná/ΘΉΤΑ ΓΡΟΜΟΣΤΡΕΛΛΗΛΑ

⇒ *Fita hromostrelná* sa v 1. hlase nachádza v 4. stichire Chvál na Bohojavlenie. Jej ruténske znenie nepoznáme, takže uvádzame iba ruskú interpretáciu podľa S450 a Grigoreva (zhodné).

S411 " — θ 3 ::
S429 " — θ 3 ::

S450

Θ- a/G – Lico ΚΟ ΚΡΕΣΤΑ

⇒ V SA4 cd v predposlednom kóle nachádzame *lico*, ktorého melódia je v kostre zhodná s nástupom kulizmy strednej.

16-17. stor.

RI

Θ- a/G – Lico (Ω) γΔΑΕΣΣ

⇒ V Alfabet 2 na zvolaní „Ó le čúdo / Ó čudesé“ nachádzame *lico*, ktoré Grigorev uvádzame pod číslom 2 v rámci 1. hlasu.⁸⁶ Melodicky ide akoby o krátky tvar *fity povodnej*.

S411

S414

S430

S431

SI

D

⁸⁶ Porov. druhú stichiru na stichovne Prepolovenia.